

Marita Sysilampi

**Kehitysvammaisten jatkokoulutusvaihtoehdot – onko
niitä?**

Opetuksen järjestämisluvan hakeminen

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Ylempi AMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö:	Sosiaali- ja terveysalan yksikkö		
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan	koulutusohjelma,	ylempi
	ammattikorkeakoulututkinto		
Tekijä:	Marita Sysilampi		
Työn nimi:	Kehitysvammaisten jatkokoulutusvaihtoehdot – onko niitä? Opetuksen järjestämisluvan hakeminen		
Ohjaaja:	Timo Toikko		
Vuosi: 2012	Sivumäärä: 83	Liitteiden lukumäärä: 4	

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää kehitysvammaisten koulutuksellista tasa-arvoisuutta lisäämällä jatko-opiskelumahdollisuuksia lähellä heidän kotejaan. Tavoitteena oli saada opetuksen järjestämislupa joko valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tai peruskoulun 10-luokan järjestämistä varten Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan.

Opinnäytetyöni toteutettiin tutkimuksellisen kehittämistoiminnan periaatteella. Sen avulla voidaan tavoitella käyttökelpoisen tiedon tuottamista. Tiedon tuottajia opinnäytetyössä ovat palvelujen käyttäjät eli kehitysvammaiset nuoret ja heidän perheensä, kehitysvammaisten opetuksen ammattilaiset sekä muut sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset

Opinnäytetyön tuloksena lisättiin tietoisuutta vaikeimmin kehitysvammaisten nuorten koulutuksellisesta epätasa-arvoisuudesta ja sen seurauksena syrjäytymisen vaarasta. Tällä hetkellä alueellinen peruskoulun jälkeinen jatkokoulutuksen tarve ja tarjonta eivät kohtaa. Opiskelupaikkojen tarve korostuu Seinäjoella, joka on maakunnallinen keskus. Opetuksen järjestämislupaa valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämiseen ei saatu. Opetuksen järjestämisluvan hakeminen 10-luokkaa varten jatkuu edelleen. Kehittämistyön tuloksena saatiin myös esite, jossa kerrotaan Seinäjoen seudun peruskoulun jälkeisistä jatkokoulutusvaihtoehdoista kehitysvammaisille nuorille. Perheet kokivat, että se olisi tarpeellinen ja helpottaisi tiedon saantia nykyisistä koulutusvaihtoehdoista. Saaduilla tuloksilla on merkitystä kehitysvammaisille nuorille, heidän perheilleen ja omalle työpaikalleni.

Avainsanat: Kehitysvammaisuus, koulutuksellinen tasa-arvo, jatko-opiskelu, opetuksen järjestämislupa

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty:	School of Health Care and Social Work	
Degree programme:	Master's Degree Programme in Social Services	
Author/s:	Marita Sysilampi	
Title of thesis:	Further Education Choices for Mentally Disabled – Are There Any? Licence Application for Organizing the Teaching	
Supervisor(s):	Timo Toikko	
Year: 2012	Number of pages: 83	Number of appendices: 4

The purpose of this work is to develop mentally disabled peoples' educational equality by extended learning opportunities close to their homes. The aim was to obtain the authorization to organize teaching in both training and rehabilitative education and guidance, or to arrange a 10-grade programme for the special school Kaarisilta.

This work is research development activities. It can be used to pursue meaningful information. The producers of information are in this work the intellectual disability young users and their families, professionals educating mentally disabled people, as well as other social and teaching specialists.

As a result, the work increased awareness on mentally disabled youngsters' educational inequality and its result, the risk of exclusion. At the moment the need for regional post-primary school further education is not met. The demand for study places is emphasized in Seinäjoki, which is the provincial centre. The permit for organizing training and rehabilitative education and guidance was not granted. The permit application concerning the 10th grade is still under discussion.

Part of the work was also a brochure, which presents further education options for people with mental disabilities in Seinäjoki region. Families felt that it would be necessary and would facilitate access to information on current training options. The results obtained are of great importance to mentally disabled young people, their families and my own job.

Keywords: Mentally disabled, educational equality, the post-graduate education, a license to organize the teaching

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract.....	3
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Normaalisuus, poikkeavuus ja syrjäytyminen	9
2.2 Kehitysvammaisten nuorten syrjäytymisen riskit opiskelun alueella	11
2.3 Kehitysvammaisten erityisopetuksen vaiheet Suomessa.....	13
2.4 Kehitysvammaisten opiskelijoiden jatkokoulutuksen määrällinen tarjonta Suomessa	18
2.5 Kehitysvammaisten koulutuspolut peruskoulun jälkeen Seinäjoen	27
2.6 Kehitysvammaisten opiskelijoiden jatkokoulutuksen alueelliset kehittämistarpeet.....	30
2.7 Kehitysvammaisten oppimisen haasteet.....	36
3 TAUSTAA KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTOIMINNALLE	40
3.1 Toimintaympäristö.....	40
3.1.1 Eryityskoulutusyksikkö Kaarisilta.....	40
3.1.2 Opetussuunnitelmat	41
3.1.3 Selvitys erityisestä koulutustehtävästä ja opetuksen järjestämismuodosta	42
3.1.4 Kannanotot tarvittavasta koulutuksesta.....	42
3.2 Edellytykset opetuksen järjestämisluvan hakemiselle.....	43
3.2.1 Selvitys koulutiloista	43
3.2.2 Selvitys opetusvälineistä	43
3.2.3 Selvitys opettajien määrästä ja kelpoisuudesta.....	43
3.2.4 Selvitys opintososiaalisten etujen järjestämisestä ja terveydenhuollosta	44
3.3 Toimintaa säätelevät lait	45
4 KEHITTÄMISTYÖN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT	46
4.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.....	46
4.2 Kehittämiskysymys	47
4.3 Tiedon tuotanto ja analyysi	48
4.4 Tiedon eettisyys ja luotettavuus	49

4.5 Kehittämistoiminnan arviointi	50
5 KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	55
5.1 Kehittämisprosessin eteneminen	56
5.1.1 Selvitys jatkokoulutuksen alueellisesta tarpeesta -sähköpostikysely lähikuntien peruskouluihin	58
5.1.2 Kouluvierailu Jyväskylään	59
5.1.3 Kysely opetus- ja kulttuuriministeriöön	59
5.1.4 Info-ilta jatkokoulutusmahdollisuuksista vanhemmille	60
5.1.5 Fokus-keskustelu	61
5.1.6 Palaveri koulutuskuntayhtymän henkilökunnan kanssa	62
5.1.7 Palaveri kaupungin opetustoimen edustajan kanssa	62
5.1.8 Tiedustelu opetus- ja kulttuuriministeriöön	63
5.1.9 Kollaasi.....	64
5.1.10 Piirroukset	65
5.1.11 Sähköpostiviestit	65
5.1.12 Tapaamiset uuden opetustoimen edustajan kanssa	66
5.2 Asiakasosallisuuden toteutuminen.....	66
6 KEHITTÄMISEN TULOKSET.....	69
6.1 Koulutuksellisen tasa-arvon haasteet	69
6.2 Palvelujärjestelmän kehittäminen.....	71
6.3 Jatkokoulutukseen liittyvä esite.....	73
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	74
LÄHTEET	77
LIITTEET	83
Liite 1: Koulutuksen järjestäjät, joilla on ammatillisten erityisammattioppilaitosten ja ammattioppilaitosten lisäksi valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämislupa	
Liite2: Palvelujen käyttäjien tekemä kollaasi	
Liite 3: Palvelujen käyttäjien tekemät piirroukset	
Liite 4: Esite peruskoulun jälkeisistä opiskeluvaihtoehdoista	

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vaihtoehtoiset opintopolut vammaisten opiskelijoiden valmentavassa - ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa

Kuvio 2. Erityisopetus Seinäjoen seudulla

Kuvio 3. Kehitysvammaisuuden teoreettinen malli Matikaisen, Ojasen ja Vesalan mukaan 2003

Kuvio 4. Arviointia määrittelevät kysymykset

Taulukko 1. Vammaishuollon kehityskaaret

Taulukko 2. Ammatilliset erityisoppilaitokset Suomessa

Taulukko 3. Valmentavaan opetukseen ja ohjaukseen osallistuneiden määrät Suomessa vuosina 1999 - 2004

Taulukko 4. Kehitysvammaisten oppilaiden määrä perusopetuksessa vuonna 2010 – 2011

Matriisi 1. Kehittämisprosessin työskentelyvaiheessa käytetyt menetelmät

1 JOHDANTO

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on ottaa selvää vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksista saada peruskoulun jälkeistä jatko-opiskelupaikkaa Seinäjoen seudulla. Lisäksi tavoitteena on perustella valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämisluvan sekä peruskoulun 10-luokan järjestämisluvan hakemista Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Keskeisin tavoite on lisätä kehitysvammaisten henkilöiden jatkokoulutusvaihtoehtoja lähellä heidän kotejaan. Vaikka laki keskiasteen koulutuksesta takaa periaatteessa kaikille nuorille ammatillisen koulutuksen jatkopaikan, käytännössä osa kehitysvammaisista jää koulutuspalvelujen ulkopuolelle. Opetusalan ammattijärjestön puheenjohtaja Olli Luukkaisen mukaan kuntien on huolehdittava, että jokainen suomalainen käy toisen asteen koulutuksen loppuun, koska jokainen syrjäytynyt maksaa yhteiskunnalle miljoonia. Myös koulutuksen tasa-arvon on säilyttävä asuinpaikasta huolimatta. (Ilkka 16.1.2011).

Opinnäytetyön alussa määrittelen oleelliset käsitteet ja lähtökohdat sekä teen katsauksen siihen, miten kehitysvammaisten koulutus on kehittynyt ja mitä se on tällä hetkellä.

Vaikeavammaiselle nuorelle siirtymät ovat erityisen tärkeä niiden erityistarpeiden vuoksi, jotka on huomioitava jatkokoulutuksessa. Kaikilla nuorilla tulisi olla tasavertainen oikeus saada koulutusta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Myös ammatillisen erityisopetuksen strategian mukaan yksi kehittämisen kohde on vaikeimmin vammaisten opetuksen järjestäminen perusopetuksen jälkeen. Vammaisen nuori ei automaattisesti siirry työkyvyttömyyseläkkeelle vaan opiskelusuunnitelman avulla hän tähtää koulutukseen tai työllistymiseen. Koulutuksella on merkittävä asema nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja kehittämällä jatko-opetusta siihen voidaan vaikuttaa.

Opinnäytetyöni toteutettiin tutkimuksellisen kehittämistoiminnan periaatteella. Aineistoa keräämällä kehittämistyön tavoite konkretisoitiin käytännönläheiseksi ja kehittämiskelpoiseksi työksi. Taustaselvitysten ja sähköpostikyselyn avulla sekä analysoimalla eri tapaamisiin osallistuneiden osapuolten odotuksia ja tarpeita saatiin tarvittavaa tietoa. Kehittämistyö eteni tapaamisten ja yhteydenottojen vuorotellessa.

Kehittämisen tavoite muuttui valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämisluvan hakemisesta opetuksen järjestämisluvan hakemiseen peruskoulun lisäopetusvuoden järjestämistä varten Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämislupaa ei ollut mahdollista saada. Edelleen työn alla on opetuksen järjestämisluvan saaminen peruskoulun lisäopetusvuoden järjestämistä varten.

Kehittämistyön tulokseksi voidaan laskea kehitysvammaisten jatkokoulutusmahdollisuuksien puutteen ja koulutuksellisen epätasa-arvon esille ottaminen eri tahoilla. Tapaamisten ja yhteydenottojen avulla kehitysvammaisten kanssa toimivat ammattiryhmät ja nuorten omaiset tulivat tutummaksi toisilleen ja siten jatkossa seudullista yhteistyötä on entistä helpompi tehdä.

Kehittämistyön tuloksena saatiin myös esite, joka kertoo nykyisistä kehitysvammaisten henkilöiden koulutusvaihtoehdoista Seinäjoen seudulla. Sitä on tarkoitus jakaa peruskouluihin ja muille kehitysvammaisten opiskeluasioiden kanssa toimiville yhteistyötahoille, koska kehittämistyön aikana tuli esille epätietoisuus alueellisista jatkokoulutusvaihtoehdoista.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä todetaan, että erityisesti vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden jatkokoulutuksen alueellinen tarve ja tarjonta eivät kohtaa. Heidän tasa-arvon ja opiskelumahdollisuuksien lisääminen vaativat mm. asenteiden ja arvojen muuttamista. Toivottavasti opinnäytetyöni herättää rakentavaa keskustelua sekä palvelujen käyttäjien että viranomaisten parissa.

2 KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT

Hallituksen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO 2010 – 2015, [viitattu 14.10.2010]) mukaan vammaisten nuorten peruskoulun jälkeiseen koulutukseen pääsy ei toteudu vielä kaikilta osin yhdenvertaisuuden tavoitteiden mukaisesti. Sekä koulutusasteiden että koulutusalojen ja paikkakuntien välillä on eroja. Kaikkein vaikeimmin vammaisilla nuorilla vaikeudet ovat suurimmat.

Eryistä tukea tarvitsevat opiskelijat voidaan nähdä opettamisen arvoisina, oppivina ja kehittyvinä ihmisinä tai puutteellisina ja opetukseen soveltumattomina. (Miettinen 2008, 23). Toisen asteen koulutus ei kuulu oppivelvollisuuden piiriin, vaan opiskelijat hakevat sinne ja oppilaitos valitsee opiskelijat. Valintaan vaikuttaa valintakriteerien täytyminen. Koulutukseen pääsyyn voi myös vaikuttaa, kun vaikeasti vammaisista on kysymys, hänen tarvitsemansa ja käytettävissä olevat tukipalvelut. Käytännössä vaikeasti vammaisille henkilöille soveltuvaa toisen asteen koulutusta ei ole riittävästi. (OPM, [viitattu 14.10.2010])

2.1 Normaalisuus, poikkeavuus ja syrjäytyminen

Eryisopetuksessa täytyy päättää, koska opiskelija on niin erilainen tai poikkeava, että opetus on järjestettävä toisella tavoin kuin tavallisesti. On selvitettävä, miten tavallisuus määritellään ja millaisia oppimistuloksia voidaan tietyssä iässä ja kehitysvaiheessa olevalta opiskelijalta odottaa. Kun tiedetään, millainen on normaali opiskelija, voidaan määrittellä siitä poikkeama. (Miettinen 2008, 25 -26). Poikkeavuus on Durkheimin (1982, 82) mukaan yhteiskunnan normaalitila ja se on suhteellista ja sosiaalisesti määriteltyä. Poikkeava käyttäytyminen on eri yhteiskunnissa erilaista ja määrittelyssä käytetään myös valtaa. Poikkeavuuden määrittely myös vaihtelee sosiaalisen kontekstin mukaan. Teittisen (2008, 131, 139) mukaan erilaisuus on muuntuva käsite ja sitä voidaan arvioida sen seurauksien kautta. Silloin, kun erilaisuudesta ei ole yhteiskunnallista häiriötä, sitä ei käsitetä patologiseksi. Toisaalta vammaisuuden käsite on historiallisesti

tarkoittanut kielteisen poikkeavuuden kuvausta. Poikkeavuus on kielteistä sen vuoksi, että se sisältää häiriön elementin yhteiskuntajärjestykselle.

On mahdollista, että jonkin oppilaitoksen toimintakulttuuriin sisältyy enemmän suvaitsevuuutta erityistä tukea tarvitsevia kohtaan kuin jonkin toisen. Säännöillä voidaan myös vaikuttaa erilaisten ihmisten pääsyyn joihinkin koulutusohjelmiin tai ammatteihin. Normalisaatioperiaate antaa parhaimmillaan vammaisille opiskelijoille mahdollisuuden koulutukseen yhdessä muiden kanssa samojen periaatteiden mukaisesti. (Miettinen 2008, 26 - 27). Normalisaatiokäsite on mahdollistanut koulutuksellisen integraatiokehityksen ja vammaisten osallisuuden. (Flynn & Lemay 1999). Avramidisin ja Brahmin tutkimusten mukaan [Viitattu 4.2.2012]) toisen asteen koulutuksen opettajat eivät kuitenkaan suhtaudu yhtä positiivisesti erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin kuin peruskoulun opettajat.

Yksi yhteiskunnan solidaarisuuden ja integraation ylläpitoon vaikuttava seikka on koko ikäluokan koulutus perusopetuksen jälkeen. Nykyisen yhteiskunnan elämäntapaan osallistuminen vaatii koulutuksesta saatavaa sosiaalista ja kulttuurista pääomaa ja sen puute johtaa laajempaan kulttuuriseen syrjäytymiseen. Syrjäytyminen on suhteellinen käsite. Syrjään voi jäädä suhteessa johonkin yhteisön keskivertoon, normaaliin norminmukaiseen elämään. On määriteltävä, mistä syrjäydytään ja mikä on se normi, johon tulee yltää ja jota ei saavuteta. Näin syrjäytymisen ja normaalin käsitepari saa merkityksen yhteisöllisyydestä, sosiaalisista sidoksista ja lopuksi yhteiskunnan koossapitämisestä. (Miettinen 2008, 28 – 29).

Syrjäytyminen viittaa tietynlaiseen normaliteettiin, kuten normaaliin perheeseen, elämään, elämäntapaan, hallintaan, työhön ja ystävyys-suhteisiin, joista syrjäydytään. (Eräsaari 2001, 393). Ominaisuuksiltaan normaali opiskelija suuntautuu tulevaisuuteen. Tähtäimessä on jatko-opinnot tai työ. Tulosten mukaan koko ikäluokan kouluttaminen etenee parhaiten silloin, kun koulutuksen järjestäjinä ovat kunnalliset toimijat ja oppilaitoksissa on paljon erilaisia opiskelijoita. Tällä hetkellä mm. suuret ikäluokat aiheuttavat vajausta koulutuspaikkoihin ja siten ongelmia erityisopiskelijoiden opiskelemaan pääsyssä. Koulutuksen järjestäjät voivat olla myös haluttomia kaikkien kouluttamiseen, koska opiskelijoita on

runsaasti tarjolla. Opettajista kuitenkin monet ovat sitä mieltä, että syrjäytymisen ehkäisy on oppilaitosten tehtävä. (Miettinen 2008; 232 -233).

2.2 Kehitysvammaisten nuorten syrjäytymisen riskit opiskelun alueella

Ihmisoikeuksiin kuuluu oikeus työhön ja koulutukseen. Perusopetus jokaiselle on perustuslailla taattu, mutta toisen asteen koulutus ei ole kaikille itsestään selvyyttä. Vammaisten nuorten kouluttautuminen on hyvin usein katkennut peruskouluun, mutta nykyisin myös heidän oikeutensa toisen asteen koulutukseen on hyväksytty. Vammaisten nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja heidän aktiivisen osallistumisensa tukeminen kuuluu Sosiaali- ja terveysministeriön strategioihin. Opiskelulla on tärkeä merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä. (Vava, [viitattu 14.10.2010], Reindal [Viitattu 4.2.2012]). Työelämään sijoittumisen lisäksi vaikeasti vammaiset ovat koulutuksessa muita paljon jäljessä.

Euroopan neuvoston vammaispoliittisen ohjelman mukaan koulutusta pidetään yhtenä keskeisenä strategisena toimintalinjana. Sen mukaan yhdenvertainen mahdollisuus koulutukseen on vammaisten henkilöiden sosiaalisen osallisuuden ja itsenäisyyden perusedellytys. Aikuisista vammaisista henkilöistä huomattava osa on vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa eikä usein ole kyse henkilön omasta valinnasta. Kokonaan vailla perusasteen jälkeistä koulutusta oli 25 – 64-vuotiaista vaikeasti vammaisista useampi kuin joka toinen vuonna 2002, kun vastaava osuus samanikäisessä väestössä oli runsas neljäsosa. (Linnakangas, R., Suikkanen, A., Savtschenko, V. & Virta, L 2006, 39 – 40).

Kelan määritelmän mukaan ”vaikeavammainen on henkilö, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve ja haitta on niin suuri, että hänellä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä jokapäiväisistä toimistaan kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella.” Yksilö voi kokea, että selviytyy jokapäiväisestä elämästään vaikka muut eivät niin näe asiaa. Erilaiset käsitykset vaikeavammaisuudesta voivat olla henkilön itsensä kannalta

kannustavia ja innostavia tai kahlitsevia ja estäviä. (Hyytiäinen, M., Kokko, L., Mäki, M., Pietiläinen, E. & Virtanen, P: 2009, 22 – 23.)

Vammaispoliittisen ohjelman mukaan [viitattu 14.10.2010]) vammaisille nuorille ja aikuisille henkilöille tarvitaan enemmän jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Lähivuosien toimenpiteisiin ohjelman mukaan kuuluu koulutuksen toteuttaminen ja kehittäminen niin, että kaikilla kansalaisilla on eri ikäkausina yhtäläiset mahdollisuudet koulutuksen ja opiskelun avulla vahvistaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja itsenäisyyttään. Läheskään aina vammaiset nuoret ja heidän perheensä eivät ole tietoisia oikeuksistaan ja se aiheuttaa eriarvoisuutta oikeuksien toteutumisessa. Myös Tarja Männyn (2006, 75) mukaan vaikka lievemmin vammaisten kohdalla koulutuksellinen tasa-arvo on saavutettu melko hyvin, vaikeimmin vammaisten henkilöiden kohdalla ollaan vasta pääsemässä alkuun. Tavoitteena on antaa kaikille mahdollisuus itsensä kehittämiseen, kasvuun ja oppimiseen omista edellytyksistä ja elämäntilanteesta lähtien. Eläminen tasavertaisena ja tasa-arvoisena yhteiskunnan jäsenenä on tärkeää myös yksilön hyvinvoinnin ja elämänlaadun kannalta.

Koska vaikeasti kehitysvammaisten kouluttaminen harvemmin johtaa työelämään, se voi olla yksi syy siihen, että kunnat eivät ole halukkaita kustantamaan vaikeavammaisten tarvitsemia tukitoimia toisen asteen koulutukseen osallistumiseksi. Usein nuori myös joutuu lähtemään koulutukseen kauaksi kotoaan ja se on este monen nuoren koulutukseen hakeutumiselle. Peruskoulun kehitysvammaiset oppilaat käyvät useimmiten kotejaan lähinnä olevassa koulussa. Jatkokoulutuksen järjestäminen kotipaikkakunnalla ehkäisee syrjäytymistä ja edistää yhteiskunnallista integraatiota. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat vaikeasti vammaiset nuoret nivelvaiheessa, sillä usein heidän kouluttautumisensa päättyy peruskouluun. (Vava, [viitattu 14.10.2010]).

Koulun päättyminen voi jo pelkästään sekoittaa vammaisen nuoren elämäkuvioita usein niin, että jo opitut arkielämän taidot taantuvat, koska erityistä tukea tarvitsevan henkilön kannalta erilaiset muutosvaiheet ovat kaikkein riskialteimpia. Vaikeavammaisen nuoren kynnys hakeutua opintoihin myöhemmin kasvaa, jos jatkoon ei pääse heti peruskoulun päätyttyä. (edu.fi [viitattu 18.11.2010]).

Syrjäytymisen ehkäisemisessä opiskelu on tärkeä tekijä. Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, joka valmentaa työhön ja itsenäiseen elämään, on vaikeasti kehitysvammaisten nuorten yleisin jatkokoulutusvaihtoehto. Työ tai koulutus ei kuitenkaan ole itsetarkoitus, vaan vielä tärkeämpää on mahdollisimman itsenäinen suoriutuminen ja hyvä elämä. (Vava, [viitattu 14.10.2010]).

Koulutuksellisen tasa-arvon edellytys on, että jokaisella Suomessa asuvalla on oppimis- tai toimintaedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua toisen asteen koulutukseen. Tulevaisuuden visiossaan OPM:n erityisopetuksen strategiatyöryhmä toteaa seuraavasti: ”Kaikille tarjotaan perusopetuksen jälkeen mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen työtä, työtoimintaa, jatko-opintoja ja hyvää elämää varten.”

Ihmiskäsitys on opetuksen ja kasvatuksen perusta. Opetussuunnitelmatyön lähtökohdanna pidetään sitä, että jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen. Kaikilla ihmisillä on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja ihmisarvoiseen työhön sekä tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin opiskella. Pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen kuuluu ihmisen perusolemukseen. (oph.fi [viitattu 18.11.2010]). Suomi on sitoutunut kehittämään suomalaista koulutusjärjestelmää ja opetusta siten, että kaikkien opetus voidaan turvata mahdollisimman hyvin. (OPM:n muistio, 2007, 10)

2.3 Kehitysvammaisten erityisopetuksen vaiheet Suomessa

Normaalisuuden määritelmään vaikuttavat aika, paikka ja määrittelijä. (Miettinen 2008, 22) Historiallinen näkökulma valaiseekin valtaväestöstä poikkeavien henkilöiden syrjäytymistä opiskelusta. Kehitysvammaisten koulutus on muuttunut melko lyhyessä ajassa paljon. Aikaisemmin kehitysvammaiset sijoitettiin muiden vammaisten, esimerkiksi liikuntavammaisten tai kuurojen kanssa samaan kouluun. (Hornby, Atkinson & Howard, 2000, 69). Kehitysvammaisilla henkilöillä ei ollut mitään mahdollisuuksia vaikuttaa omaan koulutukseensa. Vammaisuuden ja yhteiskunnan suhde eri aikakausina on vaikuttanut koulutuksen kehittymiseen.

Ensimmäisen kerran anomus hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä henkilöille, jotka eivät olleet sairaita eivätkä terveitä vaan pysyvästi vaillinaisia, vioittuneita ja puuttuvaisia esitettiin vuoden 1914 valtiopäivillä. Tällä kohdejoukolla tarkoitettiin samanlaisia henkilöitä, joita paljon myöhemmin vasta 1970-luvulla nimitettiin vammaisiksi. Kysymyksessä oli aisti-, liikunta- ja kehitysvammaisten huollon järjestäminen. (Harjula 1996, 11). Suomessa huomioitiin vammaisten henkiöiden opetuksen tarve myöhemmin kuin monissa muissa maissa. Esimerkiksi Tanskassa, joka oli pohjoismaiden edelläkävijä tylsämielisten opetuksessa, perustettiin tylsämieliskoulu jo 1855. (Vuolle 1996, 95). Euroopan ensimmäinen vammaisille perustettu koulu oli ranskalainen näkövammaisille 1784 Pariisiin perustettu koulu. (Tuunainen & Nevala 1989, 19). Vieläkään ei oppivelvollisuudesta huolimatta kaikkialla maailmassa hyväksytä vaikeimmin kehitysvammaisten koulunkäyntiä. (Worrell & Taber, 2009 [Viitattu 4.2.2012]).

Vasta 1980-luvulla on Suomessa julkaistu selkeästi vammaisuuteen liittyvät ensimmäiset tutkimukset. Tutkimuksissa on keskeistä ollut vammaisten erityisopetuksen kehittyminen. Tutkimusten mukaan vammaistyö 1800-luvulla oli vain muutaman henkilön kiinnostuksen ja asiantuntemuksen varassa. Vammaisuutta pidettiinkin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa suomalaisessa yhteiskunnassa marginaalisena ongelmana ja se jäi päivänpolttavien ongelmien taustalle. Tuolloin kuitenkin tylsämielisyyttä alettiin käsitellä uudesta näkökulmasta eli henkisenä jälkeenjääneisyytenä, johon oli opetuksella mahdollisuus vaikuttaa, eikä enää mielisairautena. Kehitysvammaisten opetuksen tarve huomattiin, kun kuuromykkäkouluihin tuli oppilaita, joiden vamma ei johtunut älyllisestä heikkoudesta tai kuulon puutteesta. Nämä oppilaat olivat kuuroiden kouluissa taakka ja heille alettiin perustaa erityisluokkia. Silloin huomattiin, että opetuksen avulla oppilaita voitiin kehittää. Kuitenkin kuuromykkiin ja sokeisiin verrattuna tylsämielisten kouluttaminen oli huomattavasti vähäisempää. Heille oli 1900-luvun alkupuolella vain yksi koulu, johon ei mahtunut kuin noin 3 prosenttia kouluikäisistä tylsämielisistä. Koulujen puutteeseen vetoamalla tylsämieliset rajattiin oppivelvollisuuden ulkopuolelle. Heidän koulutuksensa kustannukset saivat kansalaiset suhtautumaan koulutukseen torjuvasti. Myös koulutuksen tuloksellisuutta epäiltiin. Kun vertailtiin muihin suomalaisiin aistivialliskouluihin, tylsämielisten koulutus jäi saavutuksiltaan heikoimmaksi. Monikaan heistä ei

koulutuksen jälkeen pystynyt elättämään itseään työllä. Vuonna 1924 hallinnonuudistuksen myötä sokeiden ja kuuromykkien koulut jätettiin kouluhallituksen alaisuuteen mutta tylsämieliset siirrettiin sosiaaliministeriön lastensuojelutoimiston alaisiksi. (Harjula 1996, 18 -19, 61 - 62, 97 - 99).

Ensimmäinen systemaattinen yritys opettaa kehitysvammaisia oli Pietarsaassa 1877, jolloin hyväntekeväisyysvaroin pidettiin koulua. Koulu lakkautettiin 1892 varojen riittämättömyyden vuoksi. Perttulan 1890 perustettu tylsämielislaitos sen sijaan tuli pysyväksi osaksi suomalaista kehitysvammahuoltoa. Siellä myös opetettiin tylsämielisiä. (Kivirauma, J. 2001, 24 – 25). Apukoulun tapaisia ensimmäisiä ilmentymiä olivat ns. erotusluokat, joita oli muutamissa kaupungeissa 1890-luvulla. Niihin kerättiin opetusta hidastavia tai häiritseviä oppilaita. Ensimmäinen varsinainen apuluokka perustettiin Viipuriin 1891. Siihen kerättiin heikkolahjaisia saamaan opetusta. Ensimmäinen varsinainen apukoulu perustettiin 1901 Turkuun. (Tuunainen & Nevala 1989, 34 – 35). Apukoulussa nähtiin jo tärkeäksi, että erityisoppilaat sijoittuvat yhteiskuntaan. Aluksi apukoulu oli lyhyempi kuin kansakoulu. Se kesti neljä vuotta. Keskeisessä asemassa olivat käden työt. (Kivirauma 2008, 91 - 92) Oppivelvollisuuslaki 1921 vapautti oppivelvollisuudesta tylsämieliset idiotit, muutoin heikkokykyiset olivat oppivelvollisia mutta heidätkin voitiin vapauttaa. Apukoulu piti perustaa kaupunkeihin, joissa oli 10 000 asukasta. Erityisopetusta annettiin myös ns. h-luokilla eli hitaasti kehittyvien luokilla. Maalaiskunnissa erityiskouluja ja -luokkia ei ollut. (Markkanen 1996, 262 – 264).

Vielä 1960-luvulla lapsia saatettiin vapauttaa kokonaan koulunkäynnistä kävelykyvyn puutteen ja itsenäisen toiminnan kömpelyyden vuoksi ja erityisoppilaat erotettiin opetuksen kannalta mahdollisimman homogeenisiksi ryhmikseen ja erityisopetus oli hyvin segregoitunutta. Normalisaatio ja integraatio-ajattelu alkoivat lisääntyä 1970-luvulla. (OPM:n muistio 2007, 19). Vasta vuonna 1985 kehitysvammaisten harjaantumisopetus tuli osaksi peruskoulua ja vaikeimmin kehitysvammaisten opetus siirrettiin sosiaalitoimesta opetushallinnon alaisuuteen 1997. (Lampinen 2007, 109 – 110).

Osaltaan kehitysvammaisten opetuksen kehittymistä ovat jarruttaneet vanhemmat. Kun 1980-luvulla otettiin Suomessa käyttöön käsite sopeutumattomien opetus, oli

erityisluokkiin vaikea saada oppilaita vanhempien vastarinnan takia. Oli myös opetushallinnon virhe säilyttää koko 1970-luvun ajan kielteisesti leimautunut ja vanhakantainen apukoulunimike. (Saloviita, 2006, 122 – 123).

Kun peruskoulun erityisopetus laajeni, tuli ammatillisen erityisopetuksen tarve esille. Myös jatkokoulutusta piti löytyä vajaakuntoisille. Vuonna 1973 perustettu ammatillisen erityisopetuksen komitea piti keskeisenä ammatillisen erityisopetuksen järjestämisessä kuntoutumista ja sellaisen ammattitaidon hankkimista varten, jolla voi myöhemmin hankkia toimeentulon. Erityisopetus tuli järjestää ensisijaisesti ammattioppilaitoksissa. Erityisoppilaitoksiin piti sijoittaa vaikeavammaisia. Keskiasteen uudistamisen tavoitteena oli turvata perusopintojen jälkeinen koulutuspaikka koko ikäluokalle vuoteen 1988 mennessä. (Tuunainen & Nevala 1989, 108 – 109). Laki ammatillisista oppilaitoksista 1987 velvoitti kaikki ammatilliset oppilaitokset huolehtimaan eri tavoin vammaisten koulutuksesta. (Miettinen 2008, 25).

Saloviidan (2006, 123) mukaan vammaishuollon kolme laajaa kehityskaarta, jotka koskevat myös erityisopetusta ovat laitoshuoltomalli, kuntoutusmalli ja tukimalli.

Taulukko1. Saloviita, 2006, 128. Vammaishuollon kehityskaaret.

	TUKIMALLI	LAITOSMALLI	KUNTOUTUSMALLI
Avaininsana	Segregaatio	Integraatio	Inklusio
Ilmestyminen Suomeen	1940-luvulta alk.	Ruumiinvammaisat 1946, mielenvammaisat 1969-70	1987
Lainsäädäntö	Mielisairaslaki 1952, vajaamielislaki 1958	Invalidihuoltolaki 1946, kehitysvammalaki 1977	Vammaispalvelulaki 1988-1994
Vammaisuuden metafora	Rikollinen	Sairas	Kansalainen
Keskeinen haaste	Laitoshuollon tarve	Kuntoutus	Täysi osallistuminen ja tasa-arvo
Vammaisuuden keskeinen ulottuvuus	Vaurio	Toimintavajavuus	Haitta, osallistuminen
Palvelujen järjestämisen	Laitoshoito	Porrasteinen palvelujärjestelmä	Yksilölliset tukitoimet
Pätevöityminen normaaliin yhteiskuntaan	Ei paluuta	Ehdollinen paluu kuntoutumalla	Osallistuminen ilman ehtoja
Opetus	Ei koulunkäyntiä	Erytisopetus	Osallistava opetus

Lähtökohtana laitoshuoltomallissa oli vammaisten henkilöiden sulkeminen yhteiskunnan ulkopuolelle. Kun henkilö ei kyennyt toimimaan yhteiskunnan normien mukaisesti, hänet voitiin oikeutetusti sulkea sen ulkopuolelle. Kansakoululaissa 1957 todettiin: ”lasta älköön pidettävä kansakoulun oppilaana, jos hänen koulunkäyntinsä ruumiinvian, sairauden tai sielullisen poikkeavuuden

vuoksi on katsottava vahingolliseksi tai hyödyttömäksi.” Laitosmallin erityisopetuksen ihannetyyppinä oli laitoskoulu. (Saloviita, 2006, 124, 131).

Kuntoutuskomitean mietintö 1966 toi kuntouttamisen periaatteen myös mielenvammainen palvelujen järjestämisperiaatteeksi. Se ulotettiin myös hulluihin ja vajaamielisiin. Tämä tarjosi uusia avohoidon mahdollisuuksia, joihin kuuluivat mm. harjaantumiskoulut ja päiväkeskukset. Palvelujen tarkoituksena oli kuntouttaa henkilöä siirtymään seuraavalle portaalle ja sitä kautta yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Kuntoutusmalli auttoi parantamaan mielenvammainen henkilöiden olosuhteita mutta se muutti osallisuuden tekniseksi ongelmaksi: Kaikki eivät olleet vielä valmiita tavalliseen yhteiskuntaan. Heitä piti kuntouttaa normaaliyhteiskunnan jäsenyyteen sen ulkopuolella. Kuntoutusmallissa erilaisuus on sairautta, jossa lääkäriellä on keskeinen sija mm. koulua valittaessa. Luokan valinta tapahtuu puolueettoman ammatillisen tiedon pohjalta. Ongelmaksi muodostuu tässä mallissa selvittää, missä on raja, jonka jälkeen oppilaan ominaisuudet muuttuvat laadulliseksi ominaisuudeksi. Pelkät diagnoosit eivät ole riittävä vastaus. (Saloviita, 2006, 124 – 127, 132). Esimerkiksi Englannissa ei ole lainkaan eri vammairyhmille omia kouluja vaan opetus perustuu jokaisen yksilöllisille koulutustarpeille. (Dyson & Gallannaug 2008, 36 -46).

Tukimallin keskeinen ajatus sisältyi YK:n vammaisten vuoden 1983 tunnukseen ”täysi osallistuminen ja tasa-arvo.” Tässä mallissa vammaista käsitellään ensisijaisesti kysymyksenä ihmisoikeuksista ja sitä hallitsee metafora vammaisesta kansalaisena.

2.4 Kehitysvammaisten opiskelijoiden jatkokoulutuksen määrällinen tarjonta Suomessa

Peruskoulun jälkeen annettavaan koulutukseen kuuluu yleissivistävän tai ammatillisen opetuksen, ammattiin tähtäävän tai harrastuspohjaisen opetuksen, julkiseen koulutusjärjestelmään liittyvän tai tietyn työnantajan, tietyn elinkeinoelämän alan tai haaran tai esimerkiksi uskonnollisen yhteisön tarpeita

palvelevan opetuksen. Raja siihen, milloin opetus muuttuu itsensä kehittämiseksi, jolla ei ole opetukseksi yleensä mielletyn toiminnan muotoja, ei ole kovin selkeä. Opetuksen tunnusmerkkinä on pitkäjänteisyys ja vakiintuneisuus, opettaja-oppilas suhde ja yleensä ryhmämuotoisuus. (Arajärvi 1994, 136 – 137). Erityisopetuksen ajatellaan olevan tuloksellista ja sen vuoksi siitä on tullut yleisesti hyväksytty opettamisen, eriyttämisen ja valikoinnin muoto. (Vehmas 2010, 12).

Kehitysvammaisten nuorten elämässä tapahtuu suuri muutos, kun peruskoulu loppuu. Kaikki nuoret eivät ole valmiita muutokseen, mutta jos jatkokoulutuspaikkaa tai muuta säännöllistä toimintaa ei löydy, on nuori vaarassa syrjäytyä. Nuoret tarvitsevat tukea itsenäisessä asumisessa ja oma-aloitteisessa toiminnassa. Myös opiskelutaidot voivat olla vielä puutteelliset. Vaikeavammaisten nuorten harrastukset ovat usein sellaisia, joita voi harrastaa yksin, esimerkiksi musiikin kuuntelu ja television katselu. Tästä voi olla seurauksena eristäytyminen, joka erottaa nuoret muista ja saattaa siten laskea motivaatiota opiskeluun. (Lampinen 2007, 115 – 116).

Jos nuori ei ole vielä valmis siirtymään suoraan toisen asteen koulutukseen, hän voi osallistua yhden vuoden kestävään lisäopetukseen. Kaikki eivät kuitenkaan vielä senkään jälkeen ole valmiita ottamaan vastuuta tulevaisuudestaan eivätkä koe suoriutuvansa edes arkirutiineista. Vammaisen nuoren elämässä perusasioita ovatkin arkirutiineista selviäminen, itsenäinen asuminen sekä omien mahdollisuuksien ja vammasta aiheutuvien rajoitteiden tunteminen. Vaikeavammaisen nuorikaan ei selviydy yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä ilman koulutusta. On tutkittu, että jos peruskoulutuksen jälkeiseen koulutukseen pääsy venyy, nuorten selviytyminen työmarkkinoille vaikeutuu. Siksi nuorta on kannustettava elinikäiseen oppimiseen ja mahdollisimman itsenäiseen suoriutumiseen. Pyrkimyksistä huolimatta työllistyminen ei ole aina mahdollista. (Lampinen 2007, 117 -118).

Lapsuuden kotiin jääminen on helppo ratkaisu, ellei jatko-opiskelupaikkaa löydy mutta se voi katkaista nuoren itsenäistymiskehityksen. Tavoitteena on integroida nuoret yhteiskuntaan luontevasti joko koulutuksen tai muun toiminnan avulla. Jos opiskelu loppuu peruskouluun, oma elämänhallinta ja osallisuus yhteiskuntaan

vähenevät ja ainoaksi tuloksi tulevaisuudessa jää minimieläke. (Lampinen 2007, 118, 120).

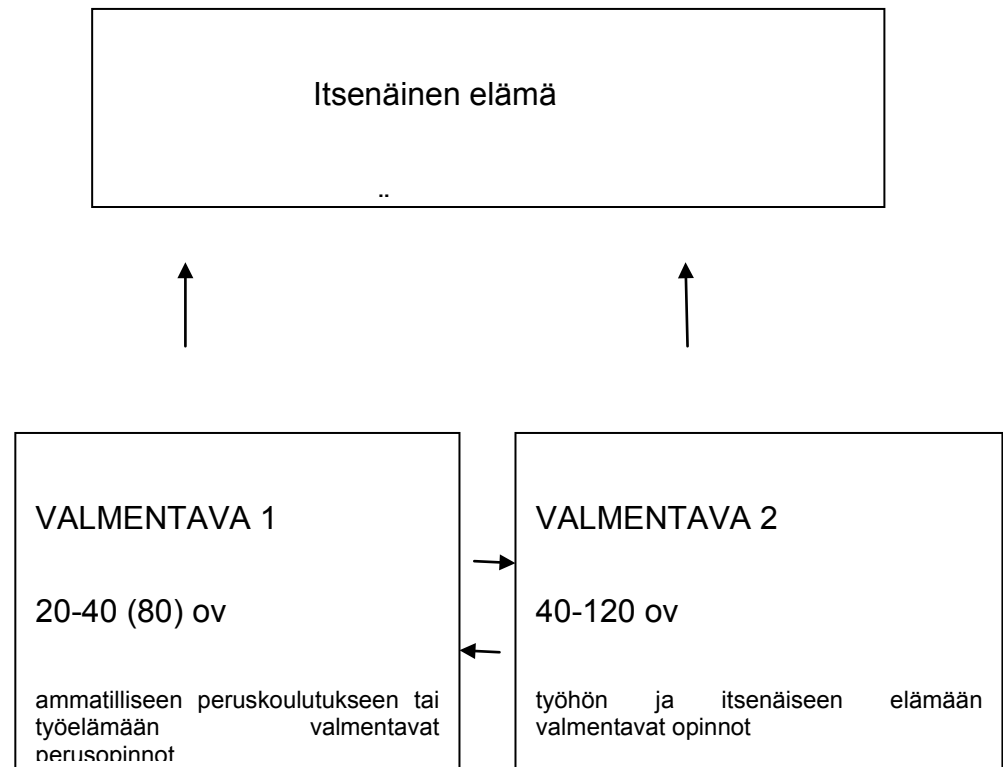
Vuonna 2004 voimaantulleen yhdenvertaisuuslain mukaan vammaisten henkilöiden työllistymis- ja kouluttautumisedellytyksiä on parannettava. Koulutusjärjestelmän pitäisi tarjota kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet kykyjensä ja edellytystensä mukaiseen koulutukseen. Yhdenvertaisuus toteutuu vain eri hallinnonalan, kuntien ja valtion yhteistyöllä. (Lampinen 2007, 121). Lisäksi erityistä tukea tarvitseva nuori tarvitsee jatkokoulutus- ja urasuunnitelman, jonka opinto-ohjaajan tulisi laatia yhdessä kodin kanssa. Erityisopetuksen strategian (2007) mukaan riittävän tuen ja ohjauksen tulee turvata myös erityistä tukea tarvitsevien mahdollisuudet tehdä jatkosuunnitelmia. Keskimääräistä enemmän ohjausta tarvitsevat erityistä tukea tarvitsevat oppilaat. Varsinkin nivelvaiheessa täytyy heidän ohjaamisensa olla erittäin aktiivista ja tiivistä. (Pellinen 2011, 24, 27).

Elinikäisen oppimisen avaintaidot ovat tärkeitä myös erityisopetuksessa. Niillä tarkoitetaan valmiuksia, joita edellytetään jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä muuttuvissa olosuhteissa. Ne kuvastavat, miten henkilö selviytyy erilaisista tilanteista ja lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia. Opiskelijat pystyvät niiden avulla seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan siten, kuin muuttuvat olosuhteet edellyttävät. (oph.fi [viitattu 20.1.2011]).

Tavoitteena on, että kaikki peruskoulun suorittaneet nuoret ja nuoret aikuiset vaikeavammaiset voivat osallistua toisen asteen koulutukseen. Laaja-alainen yhteistyö ja vuorovaikutus nuoren elinpiirin keskeisten toimijoiden välillä painottuvat koulutuksen järjestämisessä. Tavoitteissa otetaan huomioon opiskelijan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kuntoutus, joka tukee muuta opetusta ja ohjausta. Koulutuksen avulla pyritään sosiaaliseen, toiminnalliseen ja yhteiskunnalliseen integraatioon. Koulutuksessa korostetaan vaikeavammaisten osallisuutta täysiarvoisina yhteiskunnan jäseninä, joilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla nuorilla. (oph.fi [viitattu 20.1.2011]).

Suomessa on seitsemän ammatillista erityisoppilaitosta. Ne on tarkoitettu opiskelijoille, jotka vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsevat erityistä tukea. Kaikissa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestetään ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta, ammatilliseen perusopetukseen sekä itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta sekä ammatillista aikuiskoulutusta. Ammatilliseen perusopetukseen valmentava opetus ja ohjaus (Valmentava 1) tukee opiskelijoiden valmiuksia siirtyä koulutuksen jälkeen suorittamaan ammatillista perustutkintoa. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (Valmentava 2) tukee valmiuksia työelämään ja mahdollisimman itsenäiseen elämään siirtymistä varten. Koulutuksen järjestäjä päättää, kumpaan koulutusryhmään henkilö kuuluu kuultuaan ensin henkilöä itseään, hänen huoltajiaan ja perheenjäseniään. (Koulutustarjonta [viitattu 29.10.11]). Osa erityisoppilaitoksista on erikoistunut esimerkiksi kehitys-, kuulo- tai näkövammaisten opiskelijoiden koulutukseen ja osassa opiskelee moniin eri vammaryhmiin kuuluvia nuoria ja aikuisia. (Mänty 2006, 78).

KUVIO 1. Vaihtoehtoiset opintopolut vammaisten opiskelijoiden valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa. (Oph 2010. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010)

Ammatillisten erityisoppilaitosten tavoitteena on yksilöllinen ja opiskelijan tarpeisiin perustuva koulutus. Verrattuna yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin, erityisoppilaitoksissa opiskeluryhmät ovat pienempiä ja oppilaitoksen tarjoamia oppilashuolto- ja tukipalveluja on enemmän. Lisäksi kaikille opiskelijoille tehdään HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. (Daavittila & Mäntä, 2001, 140 -141). Erityistä tukea tarvitseville järjestetään koulutusta myös tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa, joissa erityistä tukea tarvitsevat opiskelevat yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Oppilaitoksissa on myös erillisiä erityisopetusryhmiä. (Koulutusopas [viitattu 29.10.11]). Opiskelijan erityisopetuksen tarve määritellään oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa yhteistyössä. (Daavittila & Mäntä, 2001, 139 -140).

Taulukko2. Ammatilliset erityisoppilaitokset Suomessa
(www.ammatillinenerityisopetus.fi/koulutustarjonta)

OPPILAITOS	SIJAINNIPAIKKA	KENELLE TARKOITETTU
Aitoon koulutuskeskus	Pälkäne, Ylöjärvi, Tampere	Erityistä tukea tarvitseville
Ammattiopisto Luovi	Alavus, Helsinki, Liminka, Liperi, Muhos, Oulu, Iisalmi, Ilomantsi, Joensuu, Kajaani, Kemi, Kokkola, Kuopio, Kuusamo, Lappeenranta, Reisjärvi, Rovaniemi, Seinäjoki, Suomussalmi, Tornio, Ulvila, Vaasa, Ylitornio	Erityistä tukea tarvitseville
Bovallius ammattiopisto	Laukaa, Pieksamäki Turku+alueellisia toimipisteitä	Erityistä tukea tarvitseville
Järvenpään koulutuskeskus	Järvenpää, Tampere Jyväskylä	Erityisen tuen tarpeessa oleville
Keskuspuiston ammattiopisto	Helsinki+ 18 toimipaikkaa Uudellamaalla	Erityisopetuksen, yksilöllisen tuen tai oppimista tukevien oppimisympäristöjen tarpeessa oleville
Kiipulan ammattiopisto	Janakkala, Turenki, Hämeenlinna, Forssa, Lahti, Kouvola, Tampere, Vantaa, Espoo	Erityistä tukea tarvitseville
Optima	Toimipisteitä 12 ruotsinkielisillä paikkakunnilla	Suomenruotsalaisille toisen asteen ammatillista erityisopetusta tarvitseville

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämislupa on lisäksi 29:llä koulutuksen järjestäjillä (Ammattikoulutus[viitattu 30.10.11]). He järjestävät erityistä tukea tarvitseville sekä ammatilliseen perusopetukseen valmentavaa opetusta ja ohjausta että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Koulutus järjestetään koulutuksen järjestäjän omistamissa oppilaitoksissa.(Liite 1).

Valmentava ja kuntouttava opetus on ammatillista erityisopetusta ja on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea vamman, sairauden, kehityksen viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi. Valmentavan koulutuksen tavoitteena on kehittää jokapäiväisessä elämässä tarvittavia valmiuksia ja elämänhallinnan taitoja sekä ohjata opiskelijaa oman koulutusväylän löytämiseen. (edu.fi [viitattu 15.11.2010]).

Valmentava ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta voidaan antaa ammatillisen koulutuksen yhteydessä joko koulutukseen tai elämään valmentavana. Valmentava I on ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa opetusta ja ohjausta ja on tarkoitettu sellaisille opiskelijoille, jotka tähtäävät perustutkinnon suorittamiseen. Valmentava II, valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus valmentaa itsenäiseen elämään ja on tarkoitettu vammaisille nuorille, jotka eivät suorita tutkintoa. (edu.fi [viitattu 15.11.2010]).

Tavoitteena vaikeavammaisten jatko-opetuksessa on, että opiskelija saa sisältöä elämäänsä ja arkikäytäntöihinsä. Koulutus on tarkoitettu niille useimmiten moni- ja vaikeavammaisille opiskelijoille, joiden oppimisedellytykset tai elämäntilanne eivät mahdollista tutkintotavoitteisen ammatillisen koulutuksen suorittamista, mutta joilla on edellytyksiä sijoittua johonkin työtehtävään. Tavoitteena on opettaa ja kuntouttaa opiskelijoita juuri niillä alueilla, joilla heillä on ongelmia eli kommunikaation, sosiaalisen vuorovaikutuksen, työn ja vapaa-ajan vieton alueilla. Erityisesti koulutuksessa huomioidaan opittujen taitojen siirtovaikutus ja siksi opiskelu tapahtuu mahdollisimman paljon oikeissa kohteissa kuten keittiössä, työpaikalla, pankissa, kaupassa, liikennevälineissä ja muissa normaalielämään liittyvissä paikoissa. (vava, [viitattu 14.10.2010]).

Opiskelun aikana selvitetään myös tarvittavien tukimuotojen ja apuvälineiden tarve sekä ne toimintatavat, jotka lisäävät opiskelijoiden itsenäisyyttä ja helpottavat heidän selviytymistään jokapäiväisessä elämässä. Opetus on toiminnallista ja käytännönläheistä. Tavoitteena on tukea opiskelijoiden myönteisen minäkuvan kehitystä ja antaa valmiuksia oman elämän hallintaan. Koulutus antaa opiskelijoille heidän edellytystensä mukaisia työelämän tietoja ja taitoja, jotka mahdollistavat sijoittumisen työtehtävään avoimille työmarkkinoille, toimintakeskusten tarjoamaan päivätoimintaan, avotyöhön, tuettuun työhön tai itsenäiseen elämään. (vava, [viitattu 14.10.2010]).

Yksi vaihtoehto peruskoulun jälkeen on peruskoulun lisäopetusvuosi eli 10-luokka. Samana tai edellisenä vuonna perusopetuksen päättötodistuksen saanut nuori voi hakeutua halutessaan lisäopetukseen 10-luokalle. Se kestää yhden vuoden ja on oppilaalle vapaaehtoista. (Hyytiäinen, M. ym. 2009,167.) Opetus 10-luokalla painottuu uravalinnan selkiyttämiseen, opiskelijoiden lahjakkuusalueiden vahvistamiseen ja opiskelijoiden syrjäytymisen ehkäisyyn. (Laurinkari 2004, 37). Valmentavan ja kuntouttavan opetukseen ja ohjaukseen osallistuneiden määrät ovat jatkuvasti kasvaneet. Vuodesta 1999 vuoteen 2004 ne ovat yli kaksinkertaistuneet. (kvtl, [viitattu 14.10.2010])

Taulukko 3: Valmentavaan opetukseen ja ohjaukseen osallistuneiden määrät Suomessa vuosina 1999- 2004. (kvtl, [viitattu 14.10.2010]).

Vuosi	Osallistuneet
1999	900
2000	1130
2001	1310
2002	1420
2003	1720
2004	1960

Jatkokoulutuksessa on keskeisenä tavoitteena nuoren persoonallisuuden kehitys ja kasvu yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi. Vaikeavammaisten kohdalla korostuu osallisuus. Koulutuksessa vahvistetaan opiskelijoiden arkielämän taitoja, sosiaalisia taitoja sekä työelämässä tarvittavia valmiuksia. Siinä kartoitetaan myös vaikeavammaisille soveltuvia työntekomahdollisuuksia. (vava, [viitattu 14.10.2010]).

Koska perusopetus on säädetty kunnan lakisääteiseksi tehtäväksi ja vammaistenkin lasten subjektiiviseksi oikeudeksi, se on Suomessa hyvin hoidettu. Peruskoulun päättymisen jälkeen alkavat vaikeavammaisten nuorten vaikeudet. Heidän edellytykset eivät riitä ammatilliseen yleisopetukseen ja sopivia erityisopetuspaikkoja ei ole riittävästi ja ne ovat jakautuneet epätasaisesti maan eri osiin. Lisäksi monien erityisoppilaitosten linjat ja opetuksen sisällöt ovat sopimattomia vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 49)

Koska yksityisten oppilaitosten saama niukka rahoitus aiheuttaa sen, että he valitsevat parhaimmat ja vähiten kustannuksia aiheuttavat hakijat, jäävät vaikeimmin vammaiset nuoret hyvin järjestetyn perusopetuksen jälkeen ilman toimintaa sopivan jatkokoulutuspaikan puuttumisen vuoksi. Tilannetta on yritetty korjata siten, että kuntayhtymät ja kunnat järjestävät opiskelijoiden asumisen ja tukitoimet ja oppilaitokset opetuksen. Tällöin ne jäävät kotikunnan sosiaalitoimen maksettaviksi, mikä on väärä rahoitustapa. Toisen asteen koulutuksen puutteiden vuoksi useat vaikeavammaiset nuoret jäävät peruskoulun jälkeen ilman heille sopivaa toimintaa, koska päivä- ja työtoimintaakaan ei ole alun perin suunniteltu vaikeavammaisille henkilöille. Niiden toiminta-ajatus perustuu monesti käsityövaltaiseen tavarantuotantoon ja alihankintatöiden tekemiseen. Vaikeavammaisten taidot eivät riitä näihin työtehtäviin. Laitoshoidon vähentyminen saattaa vielä lisätä näitä tarpeita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 49 - 50)

2.5 Kehitysvammaisten koulutuspolut peruskoulun jälkeen Seinäjoen

seudulla

Seinäjoella on viidessä alakoulussa kehitysvammaisille oppilaille tarkoitettuja pienluokkia, joissa on esikoululaisia ja peruskoulun 1-9lk:n oppilaita. Lisäksi on vaikeimmin vammaisille peruskouluikäisille oppilaille tarkoitettu koulu, jonka oppilaista osa tulee Seinäjoen ulkopuolelta. Seinäjoen lähikunnissa on peruskouluikäisten kehitysvammaisten oppilaiden opetus järjestetty pienluokilla, jotka sijaitsevat kuntien alakoulujen yhteydessä.

Eryityskoulutusyksikkö Kaarisillassa on Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän järjestämään toimintaa kehitysvammaisille peruskoulun päättäneille tai muuten koulumaista opetusta tarvitseville nuorille ja aikuisille. Kaarisillan koulutusryhmissä nuoret voivat opiskella kolme vuotta. Opetuksen pääpaino on arkielämän taitojen opettelussa. Opiskelijoiden kotikunnat maksavat opetuksen Kaarisillassa. Monet jatkavat opiskeluaan Kaarisillan jälkeen ammattiopisto Luovissa.

Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteeseen kehitysvammaiset nuoret hakeutuvat myös peruskoulun jälkeen. Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tavoitteet rakennetaan kunkin opiskelijan edellytysten ja tarpeiden mukaan. Koulutuksen laajuus vaihtelee 20 – 120 opintoviikon välillä. (ammattiopisto luovi[viitattu 29.10.2011]). Käytännössä monet nuoret hakevat ammattiopisto Luoviin opiskeltuaan ensin Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillassa.

Yksi vaihtoehto peruskoulun jälkeen on hakeutua opiskelemaan Lehtimäen opistolle. Se on erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien oppijoiden aikuisoppilaitos. Lehtimäen opisto tarjoaa opinnollisen kuntoutuksen mukaisia palveluita moni- ja vaikeavammaisille henkilöille ja heidän sidosryhmilleen. Opinnollinen kuntoutus on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kokonaisvaltaista opetusta, kuntoutusta ja internaattikasvatusta, joka tapahtuu moniammatillisena yhteistyönä. (lehtimäen opisto[viitattu 29.10.2011]). Lehtimäen opistossa opiskelu edellyttää asumista siellä. Kovin moni peruskoulun lopettava nuori ei halua vielä muuttaa toiselle paikkakunnalle opiskelemaan.

Vaihtoehto peruskoulun jälkeen osalle nuoria on ammattiopisto Luovi Alavudella, jossa he voivat opiskella peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Sen tavoitteena on tukea opiskelijan opiskeluvalmiuksien ja elämönhallintataitojen kehittymistä sekä sijoittumista ammatillisiin jatko-opintoihin ja kasvua kohti itsenäistä aikuisuutta. Valmentava ja kuntouttava opetus voi olla myös ammatillisesti suuntautunutta. (ammattiopisto luovi[viitattu 29.10.2011].) Vaikeimmin vammaisten nuorten toimintakyky ei kuitenkaan usein riitä ammattiopintoihin. Myös Alavudella opiskelu merkitsee toiselle paikkakunnalle muuttamista. Lisäksi Luovissa Alavudella järjestetään työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa opetusta ja ohjausta kuten Luovin Seinäjoen toimipisteessäkin.

Koulutuskeskus Sedussa Kurikassa on ammatillista erityisopetusta kahdella opintosuunnalla. Opetuksen tavoitteena on sellainen ammatillinen pätevyys, joka auttaa työllistymistä ja työssä menestymistä. Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille se ei sovellu sisältönsä eikä fyysisen toimintaympäristönsä vuoksi.

Peruskoulun 10-luokkaa ei kehitysvammaisille pienluokan oppilaille järjestetä Seinäjoella eikä virallisesti Seinäjoen ympäristökunnissakaan. Joissakin kunnissa oppilaat käyvät 9 lk:n kaksi kertaa mm. siksi, jotta voivat asua kotona pidempään ennen jatko-opintoja.

Seinäjoen seudulta opiskelijat hakeutuvat peruskoulun jälkeen Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan lisäksi lähinnä Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteeseen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen (valmentava 2) opintosuunnalle tai jotkut Luovin Seinäjoen toimipisteen Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavalle (valmentava 1) opintosuunnalle. Ammattiopisto Luoviin Alavudelle menevät useimmiten he, jotka opiskelevat ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavalla (valmentava 1) opintosuunnalla. Seinäjoen seudulla ei ole riittävästi peruskoulun jälkeisiä opiskelupaikkoja kehitysvammaisille nuorille.

Monet vaikeavammaiset nuoret tarvitsevat lisää aikaa tulevaisuutensa suunnitteluun. Lisäksi he tarvitsevat harjoitusta monissa arjen rutiineissa, kuten rahankäytössä, kaupoissa ja viranomaisten kanssa asioinnissa tai liikennevälineissä matkustamisessa. Valmentavasta koulutuksesta ei saa varsinaista ammattia, mutta muitakaan vaihtoehtoja ei ole. Juuri kehitysvammaisilla henkilöillä on erityisen epävakaat uramahdollisuudet. Lisäksi usein unohdetaan, että puhuttaessa vammaisten nuorten koulutuksesta, erot heidän välillään ovat suuremmat kuin vammattomien opiskelijoiden. Jos ratkaisuja tehdään ikään kuin eroja ei olisi, koulutus suunnitelmat epäonnistuvat. (Ahponen, 2008, 83, 90).

KUVIO 2. Erityisopetus Seinäjoen seudulla

Jatko-opiskeluvaihtoehdot:

Peruskoulujen erityisopetus kehitysvammaisille Seinäjoella:

Hyllykallion, Joupin, Lintuviidan, Pohjan
ja Ylistaron pienluokat, Niittyvillan koulu

Erityiskoulu-
tusyksikkö
Kaarisilta

Luovi
Seinäjoki

Luovi Alavus

Lehtimäen
Opisto

Sedu
Kurikka

2.6 Kehitysvammaisten opiskelijoiden jatkokoulutuksen alueelliset kehittämistarpeet

Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen hallinnoiman hankkeen (2007) mukaan vaikeavammaisten nuorten toivotaan saavan enemmän koulutus- ja työllistymisvaihtoehtoja ja niistä tiedottamista. Tällä hetkellä useimpien vaikeavammaisten nuorten koulutusvaihtoehto on valmentava koulutus. Sen tulisi

myös kuulua kaikille vaikeavammaisille henkilöille, riippumatta siitä, menevätkö he jatko-opintoihin, työhön tai päivätoimintaan. Välttämättömiä menestymisen edellytyksiä tulevaisuudessa ovat arkielämän taitojen hallinta. Mitä useampi vaikeavammaisen nuori osallistuu valmentavaan koulutukseen sitä useammalle voi myös avautua mahdollisuuksia jatkokoulutukseen tai työhön. (vava, [viitattu 14.10.2010]).

Saman hankkeen mukaan (vava, [viitattu 14.10.2010]) arkielämän taitojen harjoittelun tulee olla valmentavan koulutuksen painopisteenä. Tärkeää olisi, että harjoittelua voisi suorittaa siinä ympäristössä, jossa nuori myöhemminkin tulee asumaan. Koska opittujen taitojen siirtyminen eri ympäristöön on usein vaikeavammaisille henkilöille vaikeaa, koulutus ja asiointiharjoittelu olisi voitava suorittaa kotipaikkakunnalla. Tutussakin ympäristössä toimiessa opitut taidot tahtovat vaikeavammaisilta usein unohtua, joten kertaus esimerkiksi lyhytkursseilla tukisi jatkossa nuorten elämänhallintaa.

Kaikilla vaikeasti vammaisilla nuorilla tulee olla mahdollisuus osallistua toisen asteen koulutukseen ja tämä tulee turvata riittävillä tukipalveluilla. Myös työ- ja päivätoiminnassa sekä asumiseen liittyvissä järjestelyissä yksilölliset taipumukset, taidot ja elämäntilanteet tulee yhtä lailla ottaa huomioon. Kun opetusta järjestetään pienryhmissä, yksilöllisyyden huomioon ottaminen helpottuu. Vaikka ryhmän jäsenillä on sama diagnoosi, on jokainen silti yksilö. Yksilöllinen opetus edellyttää yleensä resurssien lisäämistä. Koska vaikeasti vammaisilla nuorilla on usein myös liikuntaongelmia, liikuntaesteet tulee koulutustiloista poistaa. (vava,[viitattu 14.10.2010]) Toiveena on, että myös työ- ja päivätoimintojen sisältöihin voidaan sisällyttää vaikeavammaisille henkilöille arkielämän taitojen, kuten kotitöiden ja asioiden hoitamisen sekä sosiaalisten taitojen harjoittelua ja myös asumisvalmennusta.

Useilla vaikeavammaisilla nuorilla opiskelu on useimmiten päättynyt peruskouluun. Vain muutamat niistä, jotka ovat valmentavaan opetukseen osallistuneet, ovat voineet opiskella kotipaikkakunnillaan. (vava, [viitattu 14.11.2010]). Monen vaikeasti vammaisen nuoren kynnystä vieraalle paikkakunnalle lähtemiseen lisää runsas avun tarve päivittäisissä toiminnoissa. Vieraalla paikkakunnalla

opiskelemisesta on myös se haitta, että ympäristön ja olosuhteiden vaihtuessa voivat jo opitut taidot unohtua. Vaikeavammaisten opiskelemaan pääsemiselle on tuottanut hankaluutta myös se, ettei heillä ole ollut riittäviä valmiuksia asua erityisammattioppilaitosten opiskelija-asuntolassa. Näistä seikoista johtuen osa alueen vaikeavammaisista nuorista on jäänyt vaille peruskoulun jälkeistä koulutusta eivätkä he ole voineet tehdä pitkän aikavälin suunnitelmia. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus onkin tarkoitettu opiskelijoille, joiden ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen eli vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee mahdollisimman itsenäiseen ja monipuoliseen elämään.

Seinäjoelta ja sen lähikuntien (Seinäjoki, Lapua, Jalasjärvi, Ilmajoki, Kurikka, Kauhajoki, Kuortane, Alajärvi) perusopetuksesta ja sivistystoimesta saatujen tietojen perusteella kehitysvammaisten oppilaiden määrä Seinäjoen seudulla on suurempi kuin tällä hetkellä olevien opiskelupaikkojen määrä. Tarvetta vaikeimmin vammaisten jatko-opiskelupaikoille on olemassa. Kehitysvammaisia oppilaita on tällä hetkellä em. kunnissa (v2010) 9lk:lla 13 oppilasta, 8lk:lla 11 oppilasta ja 7lk:lla 16 oppilasta. Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillasta lopettaa 2011 keväällä 9 asiakasta, joista ainakin kahdeksan on hakemassa toisen asteen jatkokoulutukseen.

Taulukko 4: Kehitysvammaisten oppilaiden määrä perusopetuksessa vuonna 2010-2011.

Kunta	Vuosiluokka		
	9	8	7
Lapua	2	2	4
Jalasjärvi	2	-	-
Ilmajoki	-	-	-
Kurikka	4	-	-
Kauhajoki	1	2	2
Kuortane	-	-	1
Alajärvi	-	1	5
Seinäjoki	5	6	4
Yhteensä	14	11	16

Vaikeavammaisille nuorille ja aikuisille ei ole tarjolla vaihtoehtoja jatko-opintopaikan suhteen Seinäjoen seudulla. Seinäjoella toimii Ammattiopisto Luovin toimipiste, jossa on kaksi kahdeksan opiskelijan opetusryhmää. Vapaana olevien aloituspaikkojen määrä vaihtelee vuosittain. Alueelle pitäisi saada toisiaan täydentäviä koulutusvaihtoehtoja. Kaarisillan tilat mahdollistavat vaikeimmin kehitysvammaistenkin osallistumisen koulutukseen. Ammattiopisto Luovin

vahvuus on ammatilliset opinnot ja niihin tähtäävät valmentavat opinnot sekä kotoa irtautuminen. Kaarisilta voi toimia vielä irtautumisen ”esiasteena”, jossa viritellään tulevaisuutta. Pääasia on, että alueen nuorille saataisiin mahdollisimman paljon erilaista kokeilua ja koulutusta. Kehitysvammaisten jatko-opiskeluun siirtymisessä tarvitaan kehittämistä myös toisen kyselyn (Kiviharju, 2009, opinnäytetyö YAMK) mukaan Seinäjoen alueella. Jatkokoulutuspaikkoja on liian vähän. Tärkeä on, että opiskelija voi kulkea opintoihin kotoa päin ja jatkaa siitä, mihin peruskoulussa on päästy. Seinäjoki on vetovoimainen keskus, johon muutetaan ja palveluja pitäisi olla saatavilla. Ammattiopisto Luovi ei yksinään riitä kattamaan vaikeimmin vammaisten toisen asteen koulutuksen kysyntää. Sinne on enemmän pyrkijöitä kuin sisään voidaan ottaa. Keväällä 2011 Luovin Seinäjoen yksikköön oli kolminkertainen määrä hakijoita aloituspaikkoihin nähden. Osa niistä hakijoista, jotka eivät sinne opiskelemaan päässeet, aloittivat opiskelunsa Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillassa.

Kunnat päättävät, mitä palveluja he kehitysvammaisille nuorille maksavat. Kunta voi päättää, ettei nuori voi tulla opiskelemaan Kaarisillan, jos se maksaa kunnalle liikaa. Voi käydä niin, että nuori joutuu menemään kunnan omaan toimintakeskukseen ja jäädä kokonaan ilman jatkokoulutusta, koska se on edullisempaa. Myös Ammattiopisto Luovissa opiskelu on kunnalle edullista, koska se on valtion koulu, eikä opetus siellä maksa kotikunnille. Helposti kunnat valitsevat edullisimman vaihtoehdon.

Jatkokoulutuksen tehtävänä on antaa erityiskoulutusta kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille, jotta he saavat valmiuksia jatko-opintoihin, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Tavoitteena on, että kehitysvammaisen henkilö pystyy selviytymään toiminnallisessa ja sosiaalisessa ympäristössään mahdollisimman itsenäisesti sekä pystyy löytämään aktiivisia toimintatapoja myös muussa elämässään. Peruskoulun päättövaiheessa oleva nuori on monesti vielä sellaisessa kehityksen vaiheessa, etteivät jatkosuunnitelmat ole vielä selkeitä. Hän tarvitsee aikaa aikuistuaan ja miettiäkseen tulevaisuuttaan ja vanhemmat kasvavat siinä rinnalla myös luopumiseen ja kehitysvammaisen lapsen aikuistumiseen, kotoa irtautumiseen.

Jatkokoulutus tulee olla käytännönläheistä ja toiminnallista ja siinä harjoitellaan käytännön arkielämän toimintoja ja elämänhallintataitoja. Sen aikana selkiytetään mahdollista ammatinvalintaa, jatko-opintoja ja valmentaudutaan työelämään. Opiskelija saa tietoa työelämästä, erilaisista ammateista ja koulutuksen vaihtoehtoista, joiden pohjalta hän ja hänen lähihenkilönsä pystyvät arvioimaan erilaisia mahdollisuuksia. Lisäksi tavoitteena on antaa vaikeimmin vammaiselle henkilölle hänen edellytystensä mukaisia työelämän tietoja ja taitoja, jotka mahdollistavat sijoittumisen johonkin työtehtävään joko avoimille työmarkkinoille, tuettuun työhön, päivätoimintaan tai jatkokoulutukseen. Opiskeluun kuuluu tarvittaessa myös asumiskokeiluja, joilla kartoitetaan opiskelijan asumiseen liittyvä avuntarve ja tuleva asumismuoto. Ajatuksena on, että opiskelija kykenee edellytyksiensä mukaan ottamaan mahdollisimman itsenäisesti vastuuta omasta elämästään ja selviytymään yhteiskunnassa mahdollisimman vähällä tuella, kun opiskelijan vahvuudet hyödynnetään ja niitä kehitetään.

Jatkokoulutus on räätälöitävä jokaisen opiskelijan oppimistyylien ja elämäntilanteen mukaisesti ja se hyödyntää yhteistoimintatapoja sekä menetelmiä sekä ottaa huomioon aktiivisen oppimisen sekä jatkumon perusopetuksesta saatujen valmiuksien eteenpäin vientiin. Lisäksi koulutus huomioi kaikkien aistien toimintaa, jotta vaikeimmin kehitysvammaiset henkilötkin saavat monipuolisesti virikkeitä. Koulutus toteutetaan opiskelijan, hänen huoltajiensa sekä moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla. Koulutuksessa käytetään hyväksi erilaisia oppimis- ja kehitysteorioita.

Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille koulutuspaikan sijainti mahdollisimman lähellä kotipaikkakuntaa on tärkeää. He eivät tavallisesti voi kulkea julkisilla kulkuneuvoilla ja he tarvitsevat asumisessa niin paljon tukea, että sitä ei ole aina mahdollista järjestää oppilaitosympäristössä. Tärkeää on lisäksi säilyttää yhteydet kotipaikkakunnan tukipalveluihin, jotta koulutuksen jälkeinen elämä nivoutuu koulutukseen. Jos koulutusta ei ole tarjolla omalla kotipaikkakunnalla, opiskelun onnistumiseen vaikuttaa oleellisesti se, miten itsenäisesti henkilö selviytyy asumisessaan ja vapaa-ajan viettämisessä.

Kun tarkastellaan erityisopetuksen hyöty-kustannussuhdetta, on tultu tulokseen, että vammaisen henkilön kouluttaminen tuo takaisin kulut työntekijänä, veronmaksajana, yhteiskunnan toimijana ja perheenjäsenenä pienimmillään kuusinkertaisesti ja korkeimmillaan 35-kertaisesti. Saatuja hyötyjä ei voida arvioida vain kustannusten kautta, vaan on otettava mukaan myös hyvinvointiin liittyvät tekijät. (Miettinen 2008, 40).

2.7 Kehitysvammaisten oppimisen haasteet

Opetuksen ja kasvatuksen perusta on ihmiskäsitys. Jokainen ihminen on ainutkertainen ja arvokas ja hänellä on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja mahdollisuuksiin opiskella. Pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen kuuluu ihmisen perusolemukseseen. Tämä ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään sekä vaikuttamaan omaan oppimiseensa. (vava, [viitattu 14.10.2010]).

Kehitysvamma tarkoittaa vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita mutta se rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista. Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen oppia asioita. Suomessa on noin 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Viime vuosina on alettu puhua vaikeimmin vammaisista ihmisistä. Kansainvälisissä yhteyksissä käytetään lyhennettä PMD, *Profound Multiple Disabilities*. Sillä tarkoitetaan kaikkein vaikeimmin kehitysvammaisia ja monivammaisia ihmisiä. Heitä on kaikista kehitysvammaisista 5-10 prosenttia. Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella ja määritellä usealla eri tavalla, kuten lääketieteen ja diagnoosien, toimintakyvyn ja sosiaalisesta näkökulmasta. Perinteisesti kehitysvammaisuutta on tarkasteltu medikaalisesta eli lääketieteen näkökulmasta. Sen lisäksi pitkään on ollut toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Erityisesti sosiaalinen näkökulma on voimistunut viime vuosina. Siinä muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. Vammaisuus on koettu ilmiö eikä se tarkoita kaikille samaa vaan sitä tulkitaan suhteessa sosiaaliseen kontekstiin ja ympäristöön. (Verner, [viitattu 11.4.2011], Ferguson 1992, 296). Sosiaalinen näkökulma sopii

hyvin vammaisuuden tarkastelukulmaksi opinnäytetyössäni, joka käsittelee peruskoulun jälkeistä opiskelua.

Seppälän (2010, 180 -182) mukaan kehitysvammaisuus näyttäytyy sosiaalisessa näkökulmassa yhteisön suhtena yksilöön. Tähän suhteeseen pyritään vaikuttamaan esimerkiksi vammaispolitiikan keinoin. Eri kulttuureissa kehitysvammaisuuteen suhtaudutaan eri tavoilla. Myös henkilön oma eli subjektiivinen kokemus vaikuttaa myös eli se, miten henkilö itse kokee oman tilanteensa. Sosiaalisessa näkökulmassa lääketieteellinen näkemys itse vammasta hyväksytään, mutta samalla korostetaan, että vamman haitta ei johdu vammasta vaan ympäristöstä ja yhteiskunnasta.

Vaikka vammaisuuden perustana on fyysinen tai psyykinen erilaisuus, sen merkitys määräytyy kuitenkin sosiaalisesti. Keskeistä siinä on vammaisuuden kytkeytyminen ympäröivään yhteiskuntaan. Yksilö ei fyysisen ja psyykkisen erilaisuutensa vuoksi pysty täyttämään yhteisön hänelle antamia vaatimuksia. Kun vaatimukset muuttuvat, myös vammaisuuden raja muuttuu. Keskeiseksi käsitteeksi tulee normalisuus. Vammaisuus on normeista poikkeavuutta ja suoriutumattomuutta rooli-odotuksista. Vammaisuutta on pyritty hallitsemaan eri keinoin eri yhteisöissä ja eri aikoina. (Harjula 1996, 11 - 12).

Kehitysvammaisuus merkitsee suhteellisen pysyviä ja etenevien sairauksien kohdalla lisääntyviä vajavuuksia, joihin ei ole parantavaa hoitoa. Opettamalla tarvittavia taitoja ja poistamalla elinympäristöstä esteitä, jotka haittaavat vammaisen henkilön selviytymistä, voidaan vammaisten henkilöiden toimintoja, suoriutumista ja osallisuutta tukea. Yksilön toimintakykyä voidaan parantaa myös lisäämällä sitä edistäviä tekijöitä sekä rakennetussa että rakennettavassa elinympäristössä ja soveltuvien apuvälineiden avulla. Sitä mukaa kun kehitysvammaisten toimintakyky lisääntyy, myös yhteiskunnalle koituvat kustannukset vähenevät. (Kaski ym. 2009, 247 -248).

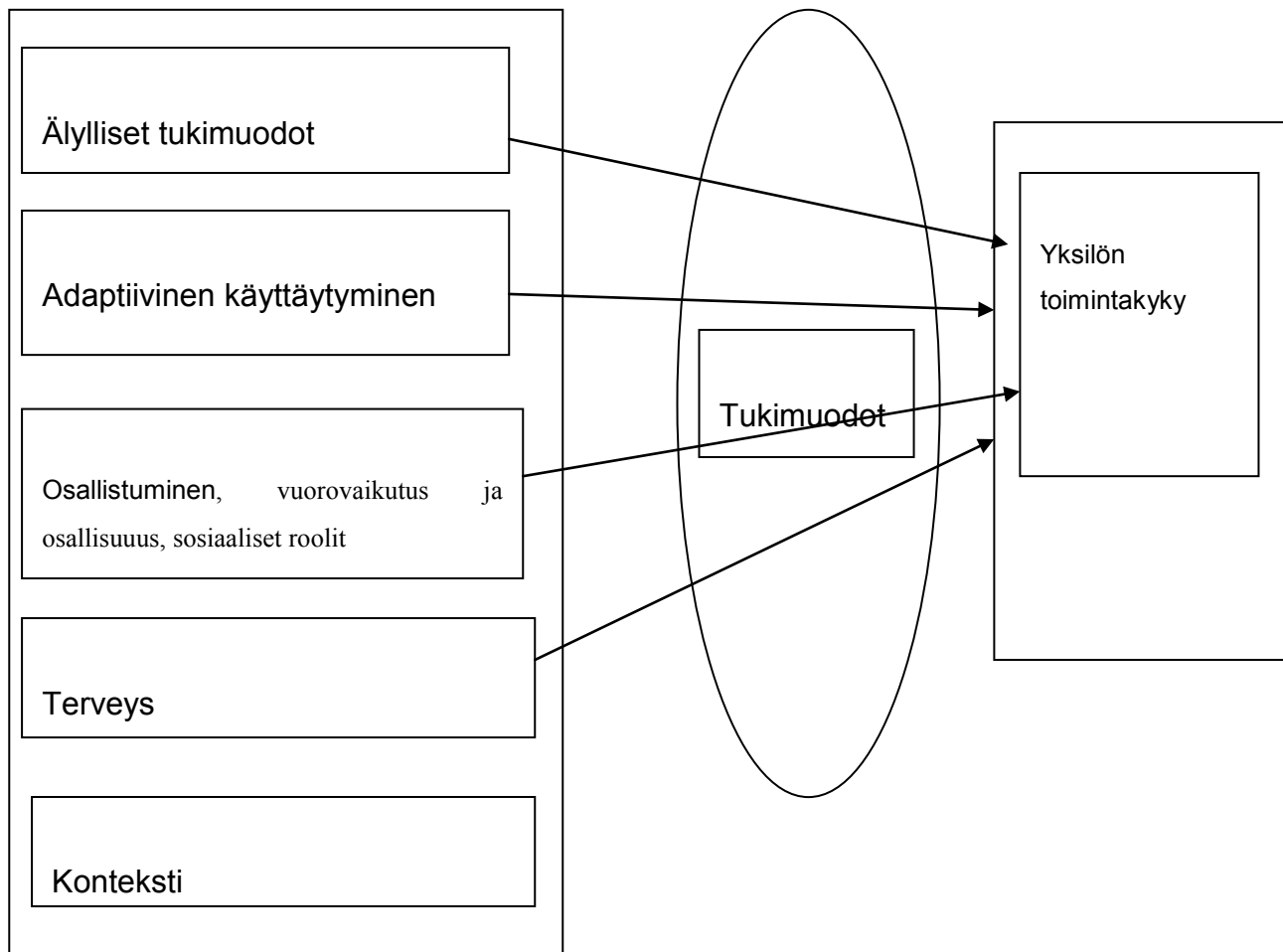
Kehitysvammaisten oppimiskyvyt kehittyvät eri aikaan ja kehitysvammaiset ovat oppimisvalmiuksiltaan heterogeeninen ryhmä. Oppimiskyvyissä -ja valmiuksissa voi olla suuria eroja. Myös kykyprofiilit eroavat toisistaan. Kehitysvammaisten

oppimisen yhdistävänä tekijänä on oppimisen hitaus ja abstraktin ajattelun vaikeus. Jonkun alueen oppimisongelmat voivat kompensoitua toisen alueen parempana suorituksena. (Malm ym. 2004, 181.) Kehitysvammaisilla on usein lisävammoja, jotka vaikeuttavat oppimista. Mitä enemmän lisävammoja, sitä huonommat oppimismahdollisuudet ovat, ja sitä suurempi on tuen tarve. Kielen oppimista ja käyttöä säätelevät kognitiivinen kapasiteetti ja vuorovaikutustaidot. Asioiden jäsentämistä, mieleen painamista, käsittelyä, sisäisen kielen rakentumista ja kielellistä ajattelukykyä vaikeuttaa kognitiivisen kapasiteetin heikkous. Kehitysvammaisten kommunikaatiokyky vaihtelee vamma-asteen mukaan. Lisäksi kehitysvammaisten on vaikea ilmaista itseään ja ymmärtää muita. (Malm ym. 2004, 181, 192 – 193.)

Riippumatta älykkyyksiästä tai kronologisesta iästä, on kehitysvammaisten suoriutuminen heikompaa kuin ei-kehitysvammaisten. He menestyvät huonommin verrattuna kronologiselta iältään ja älykkyyksiältään muihin, vaikka heille opetetaan oppimisen strategioita. Strukturoidut opetusohjelmat ja strategiat parantavat kehitysvammaisten oppimista. Oikeiden vastausten ja oppimisen positiivinen vahvistaminen parantaa kehitysvammaisten suoriutumista. (Ikonen 1998a, 102). Vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen oppiminen on keskeistä kehitysvammaisille, koska muu oppiminen riippuu näistä taidoista. (Ikonen 1998c, 385) Kehitysvamman asteessa on vaihtelua vaikeasta vammasta lievään oppimisvaikeuteen. Kehitysvammaisilla henkilöillä voi olla lahjakkuutta esimerkiksi kuvataiteen tai musiikin alueella vaikka hänellä olisikin oppimis- ja ymmärtämisvaikeuksia. Monilla kehitysvammaisilla on lisäksi liikkumista, puhetta tai vuorovaikutusta vaikeuttavia lisävammoja. Kuitenkin kasvatus, elämäkokemukset, oppiminen ja elinympäristö vaikuttavat kehitykseen. (Isomäki & Seppälä 2007, 33).

Vuonna 2002 julkaistiin kehitysvammaisuuden uusin ns. toiminnallinen määrittely. Se perustuu kehitysvammaisten henkilöiden toimintakyvyn määrittelyyn älyllisiin toimintoihin, terveydentilaan ja adaptiiviseen käyttäytymiseen, joiden lisäksi vaikuttavat osallisuus, vuorovaikutus ja sosiaaliset roolit erilaisissa konteksteissa. (Hyytiäinen, M. ym. 2009, 29).

KUVIO 3. Kehitysvammaisuuden teoreettinen malli Matikaisen, Ojasen ja Vesalan mukaan 2003. (Hyytiäinen 2009, 29)

Ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen lisää selviytymisen mahdollisuuksia, jotta oppitujen taitojen siirrettävyyttä ja pysyvyyttä voidaan mahdollistaa mahdollisimman pitkälle. Oppimisvalmiuksien tunnistamiseen liittyvät läheisesti kuuleminen, näkeminen, motoriikka, kieli, havainnointi ja motivaatio. Kaikki ovat usein lisävammoina kehitysvammaisuuden päälle. Opetusta suunniteltaessa on pakko ottaa huomioon, mitä erityisvaatimuksia oppijalla on, jotta voidaan suunnitella yksilöllisesti juuri hänelle sopivaa opetusta ja ympäristöä. (Pellinen 2011, 33).

3 TAUSTAA KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTOIMIN- NALLE

3.1 Toimintaympäristö

3.1.1 Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta

Julkinen sektori tuottaa ja rahoittaa suurimman osan kehitysvamma palveluista, myös oman työpaikkani kehitysvammaisten erityiskoulutuksen. Asiakas voi periaatteessa valita ja päättää, mitä palvelua hän haluaa. Käytännössä vaihtoehtoja valinnoille ei kuitenkaan paljon ole. Lisäksi koska kunta toimii työpaikallani asiakkaiden rahoittajana, sillä on suurempi merkitys lopulliseen päätökseen kuin asiakkaan omalla valinnalla. Kunta valitsee toisinaan edullisimman vaihtoehdon vaikka asiakkaan kannalta jokin muu olisi parempi ja sopivampi.

Tällä hetkellä Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta tarjoaa kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille itsenäiseen elämään tukevaa erityiskoulutusta ja päivätoimintaa. Kaarisillan koulutusryhmät ovat suunnattu peruskoulunsa päättäneille ja muuten koulumaista opetusta tarvitseville kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille. Koulutuksen tehtävänä on antaa heille valmiuksia jatko-opintoihin, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Toiminnan lähtökohtana on toteuttaa aikuiskasvatusta, johon sisältyvät itsenäisten elämäntaitojen harjoittelu, elinikäinen oppiminen, valmiudet jatko-opintoihin, valmiuksia työhön ja yhteiskuntaan sijoittumiseen sekä aikuisuuteen tukeminen. Asiakkaan tunteminen on avainasemassa. Jokaiselle laaditaan henkilökohtaiset tavoitteet ja arvioinnin avulla tavoitteita tarkistetaan ja tarvittaessa laaditaan uudelleen.

3.1.2 Opetussuunnitelmat

Vammaisten opiskelijoiden valmentavasta ja kuntouttavasta 8 a § (9.12.1999/1139) opetuksesta ja ohjauksesta annetaan määräykset laissa: ”Jos opiskelijan ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen, valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen laajuus on vähintään 40 ja enintään 120 opintoviikkoa ja se määritellään yksilöllisesti kunkin opiskelijan HOJKSissa eli henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa”. Koulutuksen tavoitteena on tällöin valmentaa ja kuntouttaa työhön ja itsenäiseen elämään.

Valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa noudatetaan valtakunnallista opetushallituksen vahvistaa opetussuunnitelmaa. Sen lisäksi voidaan käyttää vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittämisen VAVA-hankkeessa laadittua Savon ammatti- ja aikuisopiston oppilaitoskohtaista opetussuunnitelmaa. (vava [viitattu 14.10.2010]). Se sisältää opettajille suunnatun tekstiversion sekä opiskelijoille tarkoitetun kuvallisen version, koska vaikeimmin vammaisista opiskelijoista useimmat käyttävät vaihtoehtoisia kommunikaatiovälineitä eivätkä osaa lukea tai eivät ymmärrä kaikkia kirjoitettuja sanoja.

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille voidaan järjestää 3. perusopetuslain 9 § mukaista yhden lukuvuoden kestävää lisäopetusta. (4. Opetushallituksen määräys 3/011/2004, 16.1.2004). Sitä varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa eikä oppimäärää. Myös toiminta-alueittain voidaan järjestää lisäopetusta asetuksen 1435/2001 9 §:n mukaisesti. Opiskelijalle annetaan lisäopetuksessa opetusta ja ohjausta vähintään 1 100 tuntia.

3.1.3 Selvitys erityisestä koulutustehtävästä ja opetuksen järjestämismuodosta

Kaarisillan tavoitteena on, mikäli opetuksen järjestämislupa saadaan, koulutustehtävänään huolehtia valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen antamisesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Vaihtoehtoisena tavoitteena on peruskoulun 10- luokan opetuksen antaminen kaupungin omistamalla opetuksen järjestämisluvalla.

Erityisopetuksen opetuksellisten järjestelyjen tarkoituksena on taata opiskelijoille mahdollisuus suorittaa peruskoulun jälkeiset jatko-opinnot edellytystensä mukaisesti. Opetus järjestetään lähiopetuksena, joka tarkoittaa asuinpaikkakuntien läheisyyteen viemää opetusta. Opetuksessa mahdollistetaan nuoren opiskelu normaalissa elinympäristössä. Opetus järjestetään ryhmissä, joissa on enintään kahdeksan opiskelijaa. Koulutusta voidaan viedä myös kuntayhtymän alueelle maakuntaan.

3.1.4 Kannanotot tarvittavasta koulutuksesta

Kyselyyn kehitysvammaisten oppilaiden määrästä kunnassa ja jatkokoulutuksen kehittämis ehdotuksista tuli vastauksena toive, että kehitysvammaisille olisi enemmän mahdollisuuksia oman elämänhallintotaitoihin ja kouluvalmiuksia ylläpitävään koulutukseen heti peruskoulun jälkeen. Sen jälkeen lähteminen Lehtimäelle tai Alavudelle olisi hiukan helpompaa, koska monet vanhemmat nuoren lisäksi kokevat heti peruskoulun jälkeen lapsen kokoa muuton vaikeaksi. Tällaisen koulutuksen toivotaan kestävän vuodesta kahteen. Koulutukseen toivottiin sisältyvän myös asumisvalmennusta sekä palvelukokonaisuuksia yhteistyössä toimintakeskusten kanssa.

3.2 Edellytykset opetuksen järjestämisluvan hakemiselle

3.2.1. Selvitys koulutiloista

Kaarisillan fyysiset tilat on peruskorjattu vuonna 2007. Rakennus on yksikerroksinen, jonne liikuntavammaisenkin on esteetön tulla. Rakennuksessa on useita eri toimintoihin tarkoitettuja toimintatiloja mukaan lukien neljä luokkahuonemuotoista tilaa. Laitteet ja tekniikka noudattelevat tämänhetkisiä vaatimuksia erityisryhmille suunnattua toimintaa varten. Kaarisillassa on myös hyvät liikunta- (liikuntasali, kuntosali, uima-altaat) sekä ulkoilumahdollisuudet. Käytävissä on Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän leirikeskus, jossa voidaan pitää mm. leirikoulua.

3.2.2. Selvitys opetusvälineistä

Luokkatilat ovat nykyaikaisilla opetusvälineillä varustettuja. Kaarisillassa on monipuolinen selkokirjasto sekä uusinta opetusmateriaalia monipuolista toimintaa varten. Kaarisillalla on kaksi omaa autoa käytössä, joten liikkuminen kauemmaksikin on suhteellisen helppoa.

3.2.3. Selvitys opettajien määrästä ja kelpoisuudesta

Kaarisillan erityiskouluttaja on suorittanut erilliset erityisopettajan opinnot opintoalana kehitysvammaisten opetus. Kelpoisuus on 794/2004 mukainen. Hän suorittaa parhaillaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, jolla saa laaja-alaisen erityisopettajan pätevyyden. Muilla erityiskouluttajilla on AMK-tason koulutus. Sosiaaliohjaajat ja ohjaajat, joilla on ammattitutkintonsa lisäksi vaikeimmin kehitysvammaisten kouluttaja- koulutus (vaka-koulutus) voivat työskennellä erityisopettajan työparina ja ohjauksessa. Lisäksi koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto on oivallinen kouluttajaa tukeva työ. Sosiaaliohjaajien kelpoisuus on sosiaalihuollon ammatillisesta kelpoisuudesta 29.4.2005/272 annetun lain 6 §:n mukainen kelpoisuus. Ohjaajien kelpoisuus on sosiaalihuollon ammatillisesta

kelpoisuudesta 29.4.2005/272 annetun lain 8§:n mukainen kelpoisuus. ja erityisavustajien kelpoisuus on sosiaalihuollon ammatillisesta kelpoisuudesta 29.4.2005/272 annetun lain 11 §:n mukainen kelpoisuus. Erityiskoulutusyksikön johtaja on kasvatustieteiden maisteri ja hänellä on yleinen opettajan sekä opinto-ohjaajan kelpoisuus kaikilla koulutusasteilla. Opinto-ohjaajan kelpoisuus ja osaaminen ovat tärkeitä erityisesti opiskelujen nivelvaiheissa, kun oppilaat siirtyvät muualle opiskelemaan, päivätoimintaan tai työhön.

Opetusryhmää kohti on yleensä tarpeen olla yksi opettaja sekä sosiaali-ohjaaja tai ohjaaja, mahdollisesti myös erityisavustaja.

3.2.4. Selvitys opintososiaalisten etujen järjestämisestä ja terveydenhuollosta

Erityisopetusta saavalla opiskelijalla on lisäksi oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opiskelijahuoltopalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin. Opiskelijalle voidaan antaa maksutta oppikirjat ja muut koulutarvikkeet, majoituksessa olevien tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat, täysihoito oppilasasuntolassa tai muussa majoituksessa sekä henkilökohtaiset työvarusteet. Opiskelija voi saada koulutustukea tai kuntoutusrahaa vammaisuuden perusteella. (finlex.fi, [viitattu 15.11.2010]).

Erityisoppilaitoksissa opiskelijoiden opiskelijahuoltopalvelut ovat monipuolisemmat kuin muissa oppilaitoksissa. Joissakin erityisoppilaitoksissa opettajien, opinto-ohjaajien ja terveydenhuoltohenkilöstön lisäksi opiskelijoiden apuna voi olla avustaja tai ohjaaja, viittomakielen tulkki, sosiaalityöntekijä tai psykologi. (finlex.fi, [viitattu 15.11.2010]).

Tarvittavat terveydenhuoltopalvelut, psykologin, mielenterveyshoitajan, sosiaalityöntekijän ja terapeuttien palvelut ovat tarpeen mukaan saatavilla Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymässä ja opiskelijoiden kotikunnat maksavat ne.

3.3 Toimintaa säätelevät lait

Opetuksen järjestämisluvan hakemisessa on oltava selvillä useista laeista. Aluksi on selvitettävä, kuka lain mukaan voi olla koulutuksen järjestäjä. (Laki koulutuksen järjestäjästä 8§ 21.12.2001/1391). Tämän lain mukaan opetusministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle koulutuksen järjestämisluvan. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ja että luvan hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. (Koulutuksen järjestämislupa 9§ 1998/630). Luvassa on määritelty myös koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset mm. koulutusaloista, opiskelijamääristä ja tutkinnoista.

Lisäopetuksesta on tietoa perusopetuslain 9§:ssä. Sen mukaan lisäopetus kestää yhden lukuvuoden. Lisäopetukseen voidaan ottaa perusopetuksen oppimäärän suorittanut nuori, joka on saanut päästötodistuksen samana tai edellisenä vuonna.

Opetusministeriö voi myöntää luvan koulutuksen kehittämiseksi tarpeellisen kokeilun järjestämiseen. (Kokeilu 23§ 13.6.2003/479). Kokeilussa voidaan poiketa tutkintojen rakenteesta, tutkinnoista ja niiden nimikkeistä, tutkintoihin sisältyvistä koulutusohjelmista, yhteisistä opinnoista ja opintojen laajuudesta. Lupa voidaan myöntää sellaiselle koulutuksen järjestäjälle, jolla on edellytykset toteuttaa kokeilu sen tarkoitusta vastaavalla tavalla ja koulutukseen liittyviä opiskelijoiden oikeuksia vaarantamatta.

Erityisopetusta saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opiskelijahuollon palveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin. (Opintososiaaliset edut erityisopetuksessa 38§ 13.6.2003/479).

Erityisopettajan kelpoisuus on selvitettävä myös opetuksen järjestämislupaa hakiessa. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 8§ 14.12.1998/86). Avustavana opettajana tässä momentissa tarkoitettussa opetuksessa voi toimia myös henkilö, joka ei ole suorittanut mainittuja erityisopettajan opintoja.

4 KEHITTÄMISTYÖN TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Tutkiva kehittäminen pohjautuu pragmaattiseen tieteenfilosofiseen lähtökohtaan ja siinä korostuu käytännöllisyys. Pragmatismi vastustaa perinteisiä tieteentraditioita ja korostaa sen sijaan toimintaa ja käytäntöä. Elämän tarpeiden pitää ohjata tutkimusta hyödyllisiin asioihin. Lähtökohtana siinä pidetään tiedon ja toiminnan yhteyttä. Kehittämistoiminta pyrkii toiminnan, prosessien tai tuotteiden parantamiseen. Kriittisyyden ajatus on lähtökohtana tutkivalle kehittämiselle ja kehittämiskohteiden oleelliset seikat on löydettävä käytäntöön liittyvien kysymysten avulla. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 33). Opinnäytetyöni on kehittämistyötä, jonka päämääränä on kehitysvammaisten jatko-opintomahdollisuuksien parantaminen. Koska kehittäminen pyrkii todellisuuden muuttamiseen, sen vaikutuksia on arvioitava. Opinnäytetyössäni kehittämisen vaikuttavuus selviää vasta jonkin ajan kuluttua varsinaisen kehittämisen loppumisesta.

Koska kehittämisen avulla pyritään muutokseen, on selvitettävä, kenen intressiä kehittäminen edistää ja kenen päämääriin pyritään. Kun tutkimuksen päämääränä on todellisuuden muuttaminen, puhutaan emansipatorisesta tiedon intressistä. Lähtökohtana muutokselle on silloin tietoisuus vallitsevista ristiriidoista sekä kriittinen suhtautuminen niihin. (Toikko & Rantanen 2009, 44 - 45). Kriittisen teorian mukaan tietämisellä on erilaisia yhteiskunnallisia intressejä. Ihmisen ja yhteiskunnan toimintaa ei näiden intressien mukaan voi ymmärtää pelkästään syy-seuraussuhteiden avulla vaan ihmisten itselleen ja yhteisölleen asettamia päämääriä ja inhimillistä toimintaa on tulkittava myös. Emansipatorinen ajattelu tulee mukaan, kun huomataan, että toiminnan kehittäminen vaatii asioihin vaikuttamista. Usein aluksi kehittäminen voi olla teknisluontoista, mutta kun se etenee laajempaan toimintaan, siitä tulee kriittis-emansipatorista. (Heikkinen, Kontinen & Häkkinen 2008, 43 – 46).

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimukselliseen kehittämistoiminnan periaatteella. Sen avulla voidaan siirtyä luotettavan tiedon tavoittelusta käyttökelpoisen tiedon tuottamiseen. Kehittämistoimintaan liittyy myös tulkinta, kriittisyys ja reflektointi. Kehittämistoiminnalla kehitetään esimerkiksi tuotetta, palvelua tai organisaatiota. Keskeistä siinä on, että saatu tieto on käyttökelpoista myös laajemmin kuin käytännön ongelmien ratkaisussa. Vaikka tutkimus on kehittämiselle alisteista, ne muodostavat kokonaisuuden. Kehittämistoiminta ja tutkimus eroavat toisistaan mutta usein erot eivät ole kovin suuria vaan liikutaan rajapinnoilla. (Rolin, Kakkuri-Knuutila & Henttonen 2006, 10; Toikko & Rantanen 2009, 21 -23, 155 -157).

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää kehitysvammaisten koulutuksellista tasa-arvoisuutta. Saaduilla tuloksilla on merkitystä kehitysvammaisille nuorille, heidän perheilleen ja omalle työpaikalleni. Tiedon tuottajia opinnäytetyössä ovat olleet palvelujen käyttäjät eli kehitysvammaiset nuoret ja heidän perheensä, kehitysvammaisten opetuksen ammattilaiset sekä muut sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset.

4.2 Kehittämiskysymys

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ottaa selvää vaikeimmin kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksista saada peruskoulun jälkeistä jatko-opiskelupaikkaa Seinäjoen seudulla. Kehittämistyöhön kuuluu perustella valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämisluvan sekä peruskoulun 10-luokan järjestämisluvan hakemista Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Keskeisin tavoite on lisätä kehitysvammaisten henkilöiden jatkokoulutusvaihtoehtoja lähellä heidän kotejaan, koska tämän hetkinen koulutuksen kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa.

Opinnäytetyössäni kehittämisprosessin malli on spagettimainen prosessi. Koska kehittämistoiminta ei etene aina loogisesti eikä myöskään pääty loogiseen lopputulokseen, sopii spagettimalli työni etenemiseen. Spagettimalliin kuuluu Toikon ja Rantasen (2009, 69 -72) mukaan hitaus, katkonaisuus ja sosiaalinen prosessimaisuus, joka vaatii pitkällistä muokkaamista ja sopeutumista.

Spagettimaiseen prosessiin kuuluu tilannekohtainen reagoiminen konkreettisen toiminnan ja sitä arvioivan representaation väliseen jännitteeseen. Prosessi muistuttaa spagettikasaa, joka siirtyy vaiheesta toiseen ja välillä eteneminen pysähtyy.

Dialogisuus on keskeistä spagettimaisessa prosessissa. Eri osapuolten erilaisia näkökulmia ja intressejä otetaan esille. Tiedonmuodostus ei olekaan looginen suoraan kohti totuutta kulkeva vaan moniulotteinen, spagettimainen prosessi. (Toikko & Rantanen, 2009, 71 – 72).

4.3 Tiedon tuotanto ja analyysi

Opinnäytetyöni aineistojen keruumenetelminä olivat kyselyt, haastattelut, tapaamiset, fokus-keskustelu, info-ilta, palvelujen käyttäjien tekemä kollaasi ja piirroket. Suurin osa näistä menetelmistä on kvalitatiivisia. Kvantitatiivinen tiedon keruumenetelmä oli vain sähköpostikysely. Aineistojen avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman monipuolista kehittämistyössä tarvittavaa tietoa.

Kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta on vaikea tarkasti erottaa toisistaan. Ne eivät olekaan keskenään kilpailevia vaan toisiaan täydentäviä lähestymistapoja. Se menettely, jonka avulla parhaiten selvitetään käsiteltävää kohdetta, on kulloinkin paras. Kun puhutaan tutkimusmenetelmien yhteiskäytöstä, puhutaan myös triangulaatiosta. Sen avulla saatuja tuloksia voidaan vahvistaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 135 – 136, 233). Saatujen aineistojen sisällön analysoinnin kautta edettiin seuraavaan vaiheeseen ja välillä kehittäminen sai kokonaan uuden suunnan. Kun selvisi, että opetuksen järjestämislupaa ei voida saada valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämiseksi, alkoi tuloksen analysointi ja pohdinta, mihin seuraavaksi ryhdytään. Alkuperäisestä tavoitteesta poiketen ryhdyttiin hakemaan perusopetuksen lisävuodelle opetuksen järjestämislupaa.

Aineiston keruu ja analysointi ovat opinnäytetyössäni vuorotelleet. Jo kerätyn aineiston ja sen analysoinnin perusteella siirryttiin seuraavan aineiston

keräämiseen. Saadun tiedon perusteella tuli esille, millaista tietoa vielä tarvitaan lisää. Sen jälkeen sitä taas analysoitiin. Pääaineistona opinnäytetyössäni voidaan pitää sähköpostikyselyä ja fokus-keskustelua, joiden avulla selvisi kaikkien osapuolten näkemykset siitä, että kehitysvammaisille nuorille ei ole riittävästi tarjolla jatko-opiskelupaikkoja Seinäjoen seudulla.

Lähestymistapana aineiston analysoinnissa voi olla joko ymmärtämiseen pyrkivä tai selittämiseen pyrkivä analysointitapa. (Hirsjärvi ym. 2009, 224 – 225). Opinnäytetyöni aineistoa analysoitiin ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla. Usein nämä analyysitavat ovat kuitenkin kietoutuneet toisiinsa. Opinnäytetyössäni on käytössä sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2009, 103 -104) mukaan sisällönanalyysimenetelmän avulla saadaan tutkittavasta asiasta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sen avulla kerätty aineisto voidaan järjestää johtopäätösten tekoa varten. Vaarana tässä menetelmässä on kuitenkin, että mielekkäiden johtopäätösten tekeminen ei onnistu vaan järjestetty aineisto esitetään tuloksina.

4.4 Tiedon eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä aineiston analysointi ja luotettavuuden arviointi ovat keskeisiä, jotta myös eettisyys toteutuu. Koska kehittämistyön tulokset ovat tarkoitettu hyödynnettäviksi, on raportointi tärkeää. Eettisesti kestävässä kehittämisessä oleellista onkin asiallisesti ja perustellusti tiedotetut tulokset. (Heikkilä ym. 2008, 43 – 46). Myös Alasuutarin (2005, 15 -17) mukaan yksi eettinen vaatimus kehittämisessä on vaaran eliminoiminen. Sellaista tutkimusta ei pidä tehdä, joka tuottaa vahinkoa esimerkiksi tutkijalle tai henkilöille, jotka ovat tutkimuksessa mukana. Eettinen vaatimus liittyy myös julkaisutoimintaan. Hyvää tieteellistä käytäntöä ja rehellisyyttä on noudatettava informaation välittämisessä. Yleinen eettinen kysymys on vaatimus siitä, ettei työstä voi tunnistaa tutkittavia eikä ehkä myöskään instituutioita tai paikkakuntaa. Opinnäytetyössäni tämän kohdan ratkaiseminen oli hankalaa. Koska kuitenkin työssäni on kyse julkisista organisaatioista, olen niistä kertonut oikeilla nimillä. Henkilöitä opinnäytetyöstäni ei voi omaa organisaation henkilöitä lukuun ottamatta tunnistaa.

Kehittämistoiminnan tavoitteena on kehittää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa. Tiedon on oltava todenmukaista ja hyödyllistä. Luotettavuutta voidaan todentaa sillä, että kehittämisprosessin tutkimukselliset osiot on mahdollista toistaa. (Toikko & Rantanen 2009, 121 -124). Opinnäytetyössäni tavoitteena on ollut selvittää kehitysvammaisten nuorten jatko-opiskelumahdollisuuksia ja lisätä tätä tietoa tarvitsevien tietoisuuden kasvua. Jotta tieto siirtyy sitä tarvitseville, olen järjestänyt vanhemmille info-illan alueellisista opiskeluvaihtoehdoista sekä laatinut niistä esitteen, jota jaetaan peruskoulujen erityisluokille. Toivottavasti myös kehitysvammaisten jatko-opinnoista vastaavat toimijat ovat saaneet ajankohtaista tietoa ja näkökulmia aiheesta.

4.5 Kehittämistoiminnan arviointi

Arviointi sanana viittaa jonkin asian arvoon tai ansioon. Arviointi on kontekstisidonnainen ja sopimuksenvarainen. Tilivelvollisuuden täyttäminen, kehittämistyön edistäminen ja uuden tiedon tuottaminen ovat kolme päämäärää, joita arvioinnilla voidaan tavoitella. (Peitola 2005, 25).

KUVIO 4. Arviointia määrittelevät kysymykset. (Kuorelahti 2010).

Arvioinnissa otetaan kantaa kohteen arvon suhteen ja arvioinnin tulee olla perusteltavaa. Täytyy olla selvillä mm. mihin pyritään, keitä varten ja mitä vaiheita on arvioinnissa. Tarkastelukulmien on oltava monipuolisia. (Kuorelahti 2010).

Opinnäytetyössäni tein arviointeja jokaisen aineiston keräämisen jälkeen, kun pohdin tukeeko toiminta opetuksen järjestämisluvan tarpeellisuutta ja asian etenemistä.

Tärkeää oli pohtia sitä, miten arvioinnista tehdään sellaista, että siitä hyötyy eniten ne, joiden asioita kehitetään. Vaikka tiedosta on hyötyä myös ammattilaisille ja viranomaisille, tulee hyöty ja vaikuttavuus näkyä erityisesti asiakkaiden kohdalla. Jotta näin tapahtuisi, on asiakkaat otettava mukaan jo arvioinnin suunnitteluvaiheeseen. Myös perusteluihin, joilla arviointia tehdään, pitää saada esille eri tahojen näkemykset siitä, miksi arviointia tarvitaan. (Kivipelto 2008, 23).

Opinnäytetyössäni palvelun käyttäjät eli kehitysvammaiset nuoret osallistuivat arviointiin miettiessään mieleistään jatko-opiskelupaikkaa ja tulevaa mahdollista ammattiaan tekemällä piirroksia ja leiketyön. Koko Kaarisillassa opiskeluajan he ovat miettineet jo tulevaa opiskeluaan ja opiskelupaikkaansa, koska Kaarisillassa opiskelu on heille välivaihe siirryttäessä mahdollisesti ammatillisiin opintoihin. Heidän kanssaan on keskusteltu jatko-opinnoista, he ovat tehneet siihen liittyviä tehtäviä ja suorittaneet työharjoittelun mieleisessään paikassa. Useimmat ovat lisäksi osallistuneet asumisharjoitteluun, jonka yksi tarkoitus on opetella asumista kodin ulkopuolella. Kun siirrytään toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, on usein muutto opiskelija-asuntolaan ajankohtaista.

Palvelun käyttäjän arviointi tuli esille myös vanhemmille suunnatussa jatko-opiskelua koskevassa info-illassa. Siellä oli yksi ammattiopisto Luovin käynyt nuori kertomassa kokemuksista opiskelustaan.

Vanhemmat olivat mukana info-illassa hakemassa tietoa eri jatko-opiskeluvaihtoehtoista. Vanhemmat pitivät tilaisuutta erittäin hyödyllisenä ja tärkeänä. Info-tilaisuuksien on tarkoitus jatkua parin kolmen vuoden välein. Vanhempia oli mukana myös fokus-keskusteluryhmässä. He arvioivat eri vaihtoehtoja siitä, mitä kehitysvammaisen nuori tekee peruskoulun jälkeen. Erityisesti huomiota kiinnitettiin nivelvaiheisiin eli peruskoulusta jatko-opintoihin siirtymistä ja siihen, mitä tapahtuu jatko-opintojen jälkeen.

Jos arvioinnin tarpeena on alueen palvelutarpeen parantaminen, täytyy selvittää, millainen tieto auttaa selvittämään sitä, onko parantumista tapahtunut. Tarvitaan ehkä erityisesti palveluja käyttävien asiakkaiden tietoa. Osallistavaan arviointiin kuuluu myös, että eri toimijoiden kanssa mietitään, mitä tulee kehittää ja mikä jo toimii. (Kivipelto 2008, 26).

Kehittämisen tarvelähtöisyyttä arvioin palvelukeskuksen johtajan ja esimiehen kanssa keskustelemalla, sähköpostikyselyllä, eri tapaamisissa ja myös fokusryhmäkeskustelussa aihe tuli esille. Jokaisessa tilanteessa kehittämisen merkitys nähtiin tärkeäksi.

Opinnäytetyöni arviointi on prosessiarviointia ja siten luonteeltaan formatiivista. Keskeistä siinä on prosessin etenemisen vaiheet, ei niinkään lopputulos vaikka tietysti kehitysvammaisille nuorille, heidän perheilleen sekä yksikölle hyvää tulosta tavoitellaan ja siksi myös summatiivisellä arvioinnilla on merkitystä.

Prosessiarvioinnissa kiinnostus kohdistuu ennen kaikkea siihen toimintaan, jolla tuloksia on saatu aikaan eli kehittämisprosessiin. Se tarjoaa välineitä kehittämisprosessien seuraamiseen, ymmärtämiseen, ohjaamiseen ja dokumentoimiseen. (Seppänen - Järvelä 2004, 11 - 13).

Kehittämisprosessi on projekteille ominainen toiminnan, havaintojen ja ajattelun kokonaisuus. Prosessi alkaa ennen kuin projekti ja usein myös jatkuu sen päättymisen jälkeen. Kehittämisprojektissa eritellään eri vaiheita.

Prosessiarviointi tuo esille vaiheiden sisältöä. (Seppänen – Järvelä 2004, 21).

Jotta arvioitavasta ilmiöstä saadaan mahdollisimman kattava kuva, voidaan yhdistellä erilaisten lähestymistapojen menetelmiä. Tieteellisessä tutkimuksessa puhutaan silloin triangulaatiosta, jossa erilaisista tietolähteistä hankittu materiaali on toisiaan täydentävää ja lisää tulosten luotettavuutta. (Seppänen – Järvelä 2004, 43). Työssäni olen käyttänyt tietolähteinä palvelun käyttäjiä, heidän vanhempiaan, kollegoita eri kunnista ja kuntainliitosta, kuntainliiton ja kaupungin esimiehiä sekä opetuksen järjestämislupa-asioiden asiantuntijoita.

Keskeinen osa tiedontuotantoa on kehittämistoiminnan seuranta ja dokumentaatio. Esimerkiksi muistioiden avulla voidaan kuvata ajallisesti, mitä kehittämisprosessin eri vaiheissa on tapahtunut. Myös päiväkirjaan kirjaaminen on hyvä dokumentointitapa ja luotattavampi kuin muistinvarainen tieto. (Toikko & Rantanen 2009, 144). Seppänen – Järvelän (2004, 44, 48) mukaan prosessiarvioinnissa keskeistä on reflektio. Kun arvioidaan kehittämistoimenpiteiden toteuttamista, saatuja kokemuksia, tunteita, havaintoja ja kerättyä tietoa peilataan. Arvioinnissa keskitytään havaintoja ja toimintaa koskevaan tietoon. Kehittämistyössä tunteilla ja tahdolla onkin keskeinen merkitys. Tällöin on pohdittava, kuinka näistä alueista saataisiin tietoa arvioinnin piiriin. Hyvä väline reflektivaan itsearviointiin on päiväkirja, jonka avulla voi jäsentää ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Olen tehnyt muistion jokaisesta palaverista ja tapaamisesta, mitä on työhöni liittyen käyty. Myös päiväkirjaa olen kirjoittanut prosessin eri vaiheissa. Niiden avulla on helpompi selvittää prosessin etenemistä kuin vain muistiin tukeutumalla.

Prosessiarviointiin ja sen hyödyntämiseen voi kohdistua uhkia. Eräs olennainen alue koskee arviointitiedon keruuta ja tehtyjä johtopäätöksiä. On mietittävä tarkkaan, että aineistot, esimerkiksi havainnot, koskevat niitä asioita, joita oli tarkoitus arvioida. Johtopäätösten avulla tulisi näkyä, millaisiin

havaintoihin ne perustuvat. Niiden pitää olla selkeitä ja perusteltuja. (Seppänen – Järvelä 2004, 50).

Kehittämistyössäni arvioinnin merkitys on oleellinen mutta sen vaikuttavuutta on vaikea arvioida, siksi arviointi kohdistuu hankkeen etenemiseen ja omaan toimintaan. Arvio hankkeesta on osittain subjektiivinen näkemys.

Kehittämistehtävässä arviointia tapahtuu koko ajan. Aluksi arvioin sitä, onko tämänkaltainen työni kehittäminen realistista ja edes mahdollista. Sen jälkeen arvioin jokaista työvaihetta ja niiden merkitystä ja tuloksellisuutta. Toiminnan vaikuttavuus selviää vasta myöhemmin. Työssäni arviointi kohdistuu organisaation omaan toimintaan ja toimintaedellytyksiin. Arvioija on asianosainen ja siksi arviointi on sisäistä. Arvioinnin avulla saatu tieto on kehittämiseen tähtäävää tietoa. Arvioinnin avulla saatu tieto on myös toteavaa ja kriittistä. Sisäinen arviointi luo edellytyksiä yksikön kokonaisvaltaiselle kehittämiselle.

5 KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Opinnäytetyö selvittää vaikeimmin kehitysvammaisten nuorten jatkokoulutusmahdollisuuksia peruskoulun jälkeen. Tarkoituksena on lisätä kehitysvammaisten nuorten jatkokoulutusvaihtoehtoja lähellä heidän kotejaan. Opetuksen järjestämisluvan hakeminen Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan on sen vuoksi tavoitteena.

Tällä hetkellä kehitysvammaiset nuoret eivät ole muihin verrattuna tasa-arvoisessa asemassa jatkokoulutusvaihtoehtojen suhteen. Epätasa-arvoisuus johtuu osittain suurista ikäluokista, jotka aiheuttavat koulutuspaikkoihin vajausta. Toiseksi, kun opiskelijoita on paljon tarjolla, koulutuksen järjestäjät voivat valita haluamansa opiskelijat ja silloin erityisopiskelijat ovat muita huonommassa asemassa. Vaikeimmin vammaiset henkilöt eivät yleensä koulutuksen jälkeenkään siirry työelämään ja tämä saattaa vaikuttaa kuntien halukkuuteen kustantaa vaikeavammaisten tarvitsemia tukitoimia jatkokoulutuksessa. Kolmantena syynä epätasa-arvoisuudelle ovat jatkokoulutuspaikkojen alueelliset erot. Jos nuori joutuu lähtemään kotipaikkakunnaltaan muualle opiskelemaan peruskoulun jälkeen, on se este monen koulutukseen hakeutumiselle. Monesti kehitysvammaiset nuoret ja heidän perheensä ovat lisäksi huonosti selvillä jatkokoulutusvaihtoehtoista.

Seinäjoen peruskouluissa opintonsa lopettaneet kehitysvammaiset nuoret sijoittuvat enimmäkseen Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimipisteen lisäksi Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Erittäin harva nuori siirtyy peruskoulusta suoraan toimintakeskukseen. Sen sijaan Seinäjoen ympäristökunnissa on vielä nuoria, joille ei löydy mitään jatkokoulutuspaikkaa eikä myöskään työpaikkaa. Ainoana vaihtoehtona on jäädä kotiin. Jotkut voivat käydä peruskoulun viimeisen luokan kahteen kertaan, kun eivät ole vielä valmiita siirtymään pois kotoaan.

Tarvetta toisen asteen koulutukselle on Seinäjoen alueella olemassa, koska kaikki kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat tasa-arvoisen mahdollisuuden hakeutua

koulutukseen Tavoitteena on saada Eryityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan opetuksen järjestämislupa joko valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta tai peruskoulun lisäopetusluokkaa varten. Jos heti ei pääse jatkokoulutukseen peruskoulun päätyttyä, on peruskoulun lisäluokka vartenotettava vaihtoehto välivuodeksi. Jotta koulutuksen jatkuvuus Seinäjoen seudulla voidaan taata, tarvitaan virallinen hallinto koulutuksen taustalle.

Aineistoa opinnäytetyöhön on kerätty eri menetelmillä koko lukuvuoden ajan. Ensimmäisenä vaiheena voidaan pitää valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjaamisen opetuksen järjestämisluvan hakemista Eryityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Toiseen vaiheeseen päädyttiin, kun kielteinen päätös ensimmäiseen hakemukseen opetus- ja kulttuuriministeriöstä tuli.

Työntekijöiden vaihtuvuus kehittämisen aikana toi omat haasteensa kehittämiselle. Asian selvittäminen alkoi lähes alusta ja vei lisää aikaa. Siirtyminen syksyllä 2011 omaan työhöni vei myös energiaa ja erityisesti aikaa kehittämiseltä.

5.1 Kehittämisprosessin eteneminen

Kehittämistyöstä keskusteltiin keväällä 2010 Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän johtajan ja Eryityiskoulutusyksikkö Kaarisillan johtajan kanssa. Koulutuksen järjestämislupaa päätettiin hakea ja selvitystyötä varten sain aikaa syksyn 2010, jolloin omaa työtäni palkattiin tekemään sijainen. Selvitystyö eteni koko syksyn ajan vaikka toimin esimieheni sijaisena loka-marraskuun ja se toi omat haasteensa kehittämistyön tekemiseen.

MATRIISI 1. Kehittämispöytätyön työskentelyvaiheessa käytetyt menetelmät

Aineisto	Osallistujat	Menetelmä	Dokumentointitapa	Aika
Kysely	Peruskoulut	Sähköpostikysely	8 vastausta	9/2010
Kouluvierailu	Henkilökuntaa	Tutustuminen kouluun	Muistiinpanot, haastattelu	9/2010
Kysely	Opetusministeriö	Sähköposti	Muistiinpanot	10/2010
Info-ilta	Vanhemmat	Avoin keskustelu	Muistiinpanot	10/2010
Fokusryhmäkeskustelu	Vanhemmat, jatko-opetuksen henkilökunta	Avoin keskustelu	Nauhoitus ja litterointi	11/2010
Palaveri	Esimiehet, koulutuskuntayht.henk.kuntaa	Avoin keskustelu	Muistiinpanot	1/2011

Palaveri	Esimiehet, opetustoimen henkilökuntaa	Avoin keskustelu	Muistiinpa- not	2/2011
Tiedustelu	Opetusministeriö	Puhelinkeskuste lu, sähköposti	Muistiinpa- not	2/2011
Leiketyö	Asiakkaat	Toiminnallinen	Kollaasi	3/2011
Piirrustukset	Asiakkaat	Toiminnallinen	Piirroksset	3/2011
Kysely	Opetustoimen henkilökuntaa	Sähköposti	Muistiinpa- not	8/11
Tapaaminen	Esimiehet, Opetustoimen henkilökuntaa	Avoin keskustelu	Muistiinpa- not	10/2011
Tapaaminen	Esimiehet,opetus- toimen henkilökuntaa	Avoin keskustelu	Muistiinpa- not	12/2011

5.1.1 Selvitys jatkokoulutuksen alueellisesta tarpeesta -sähköpostikysely lähikuntien peruskouluihin

Varsinainen kehittämistyö alkoi syksyllä 2010. Seinäjoen ja lähikuntien peruskouluille ja opetustoimeen tein kyselyn yläkouluikäisten ja lisäluokalla olevien oppilaiden lukumäärästä, jotta sain jatko-opetukseen lähivuosina tulevien määrän selville. Kysely lähetettiin kahdeksaan kuntaan. Kyselyssä kysyin myös ideoita vaikeimmin vammaisten jatkokoulutuksen kehittämiseen. Tähän kysymykseen

sain vain kaksi vastausta, jotka molemmat tukivat kehittämistyöni tavoitetta ja toivat esille opiskelupaikkojen tarpeen. Kysely tehtiin sähköpostilla ja vastaajien oli mahdollista myös puhelimen välityksellä vastata kysymyksiin. Vastaukset saatiin kaikista kunnista. Vastaajina oli peruskoulun rehtoreita, opettajia ja sivistystoimen henkilökuntaa. Saatujen tietojen perusteella oli mahdollista arvioida jatko-opintoihin tulevien nuorten määrää eri vuosina ja mahdollista jatkokoulutustarvetta. Kyselystä selvisi, että kehitysvammaisten oppilaiden määrä alueen peruskouluissa on suurempi kuin tällä hetkellä olevien jatko-opiskelupaikkojen määrä. Lisäksi täytyy huomioida se, että jatko-opintopaikoista kilpailee myös edellisinä vuosina niistä ulkopuolelle jääneet nuoret.

5.1.2 Kouluvierailu Jyväskylään

Seuraavaksi otin yhteyttä syyskuussa 2010 Jyväskylän Päiväharjun koulun henkilöihin ja ehdotin tapaamista opetuksen järjestämislupa-asioissa. Heillä tiesin olevan omia kokemuksia aiheesta. Tapaaminen järjestyi Jyväskylässä ja tärkeää tietoa ja tukea asialle saatiin. Mukana tapaamisessa oli Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan johtaja.

Tämän jälkeen esittelin selvityksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämisluvan hakemisesta Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän johtoryhmälle kuntayhtymän johtajan pyynnöstä. He saivat jo etukäteen tutustua kirjalliseen selvitykseen. Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän johtaja esitteli asian hallitukselle 24.9.2010. Hallitus antoi luvan edetä asiassa.

5.1.3 Kysely opetus- ja kulttuuriministeriöön

Seuraavaksi laitoin sähköpostia opetus- ja kulttuuriministeriöön erityisopetuksen ja opetuksen järjestämislupia hoitavalle henkilölle. Kysyin ohjeita, miten jatketaan eteenpäin lupa-asiaassa. Koska pariin viikkoon en saanut vastausta, laitoin uuden sähköpostin ministeriöön osoitteeseen, johon lähetetään aloitteita.

Lokakuun 28 päivä ministeriöstä soitti hallintoneuvos, jolle laitoin ensimmäisen sähköpostin. Hän eväsi lupahakemuksen perusteina, että valtiolla ei ole resursseja uusiin lupiin. Erityisopetus keskitetään erityisoppilaitoksiin. Vuonna 2009 luvat on tarkennettu ja läpikäyty ja projekti jatkuu yhä. Pyrkimys on myös integrointiin mm. Sedun oppilaitoksissa. Subjektivistä oikeutta jatko-opiskeluun ei ole, joten oppilaitokset voivat valita opiskelijansa. Neuvon jatkoa varten hän antoi, että viedään viestiä Ammattiopisto Luoviin tarvittavista lisäpaikoista tai kehitetään omaa opetusta.

Keskustelin asiasta kuntayhtymän johtajan kanssa 5.11.10. Sovimme, että otan yhteyttä Ammattiopisto Luoviin ja Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymään ja selvittelen, onko heillä ajatuksia, miten viedä asiaa eteenpäin sekä kenen kanssa jatkaa keskustelua yhteistyöstä.

5.1.4 Info-ilta jatkokoulutusmahdollisuuksista vanhemmille

Kaarisiltaan on perustettu vanhempien toimintaryhmä Alli-valmennusohjelman myötä. Se on kehitysvammaliiton koordinoima laadun arvioinnin ja kehittämisen valmennusohjelma, jonka tarkoituksena on parantaa vammaisille ihmisille tarkoitettujen palvelujen laatua. Palvelujen käyttäjät ovat keskeisessä asemassa palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä. Koska vanhempien toiveena oli saada tietoa jatkokoulutusmahdollisuuksista, pyysin Luovista, Lehtimäen opistolta ja Sedusta Kurikan pienryhmästä henkilöitä esittelemään oppilaitoksiaan. Tilaisuuteen pyysin mukaan kertomaan opiskelusta myös palvelun käyttäjän eli kehitysvammaisen nuoren, joka oli opiskellut Ammattiopisto Luovin Seinäjoen toimintayksikössä. Hänen äitinsä oli mukana kertomassa myös vanhempien kokemuksista Ammattiopisto Luovissa opiskelusta.

Kutsu lähetettiin kaikille Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan koulutusryhmissä olevien vanhemmille tai läheisille. Tilaisuus pidettiin lokakuussa 2010. Keskustelujen perusteella paikalla olevat vanhemmat olivat tyytyväisiä illan antiin. Heidän mielestään tietoa ei ole koskaan liikaa. Vanhemmat korostivat myös henkilökohtaisten tapaamisten merkitystä opetushenkilökunnan sekä muiden

vanhempien kanssa. Jatkosuunnitelmaksi tuli, että vastaava tilaisuus voidaan järjestää parin kolmen vuoden välein.

5.1.5 Fokus-keskustelu

Fokusryhmä on ryhmä, joka on kutsuttu koolle keskustelemaan tietyistä aiheista ja ryhmän tarkoitus on tuottaa tietoa. Ryhmän kokoonpano ei ole satunnainen, vaan siihen tulee saada mahdollisimman monenlaisia kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, jotta eri näkökulmat tulisivat esille. (Krueger & Casey 2009, 12 -13).

Olin mukana keskustelijana fokus-keskusteluryhmässä marraskuussa 2010. Aiheena oli kehitysvammaisten ohjaaminen erityisesti koskien opiskelua, työelämää ja asumisessa ohjaamista. Mukana oli eri oppilaitosten opettajia (peruskoulu, toisen aste), erityishuollon sosiaaliohjaaja ja erityiskouluttajia ja kehitysvammaisten omaisia. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin ja se kesti 1,5 tuntia. Keskustelu litteroitiin.

Keskustelussa tuli esille vaikeimmin kehitysvammaisten jatkokoulutusmahdollisuuksien vähäisyys sekä ammattilaisten että omaisten puolelta. Lisäksi keskustelua herättivät kehitysvammaisten nuorten jatko-opiskeluun liittyvät tavoitteet ja niiden realistisuus. Ammatillaiset korostivat alueellisia eroja ja alavaihtoehtojen vähyyttä koulutuspaikkojen suhteen. Heidän puheenvuoroissaan tuli esille myös rahoitus ja tähän liittyvä erityisryhmien perustaminen. Keskustelussa tuli esille myös, että kaikki kehitysvammaiset nuoret eivät ole välttämättä valmiita heti peruskoulun jälkeen jatko-opintoihin vaan he tarvitsisivat välivaiheen, jossa kasvaminen, kehittyminen ja jatkosuunnitelmat kypsyisivät, eikä valmentava ja ammatillinen koulutusaika menisi hukkaan. Omaiset toivoivat, että saisivat mahdollisimman paljon tietoa opiskeluvaihtoehtoista. He toivoivat myös saavansa opetushenkilökunnalta todenmukaista tietoa lapsensa mahdollisuuksista, ettei olisi epärealistisia tavoitteita kummallakaan osapuolella. Omaiset olivat huolissaan jatko-opintopaikkojen vähyydestä. He pitivät haasteellisena sitä, että heti peruskoulun jälkeen pitää siirtyä kauas kotipaikkakunnalta.

5.1.6 Palaveri koulutuskuntayhtymän henkilökunnan kanssa

Olin sähköpostilla yhteydessä marraskuussa kuntayhtymän johtajan pyynnöstä Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymään ja pyysin heitä mukaan pohtimaan koulutustilannetta. He vastasivat heti ja pitivät asiaa tärkeänä, lupasivat tehdä pohjatyötä ja ehdottivat tapaamista tammikuulle. Tapasin 19.1.11 Kokkolan koulutuskuntayhtymästä henkilökuntaa. Keskustelussa oli mukana Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän ja Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan johtajat. Palaverissa päädyimme, että teemme konkreettisesti koulutuksen järjestämislupahakemuksen opetusministeriöön. Vaikka vastaus olisi kielteinen edelleen, jää ministeriöön tieto koulutuksen tarpeesta. Maakuntaliitosta voisi myös saada jotain apua tai tietoa. Selvitetään myös Seinäjoen opetustoimesta, mikseivät he järjestä 10-luokkaa ja voidaanko ne luvat siirtää meille, jolloin mm. oppilaat pääsisivät pois alakoulun tiloista ikäistensä pariin. Mietitään myös, mitä kehitysvammaiset tekevät opiskelunsa jälkeen. Onko toimintakeskuksille vaihtoehtoa tähän toiseen nivelvaiheeseen. Asiassa voidaan tehdä myös projektityötä. Selvitellään asiaa myös muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

5.1.7 Palaveri kaupungin opetustoimen edustajan kanssa

Seinäjoen opetustoimen edustajan tapaaminen oli 14.2.11. Mukana oli myös kuntayhtymän johtaja, kuntayhtymän uusi vammaispalvelujen johtaja ja Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan johtaja. Kaupungin opetustoimen edustaja ei nähnyt estettä sille, että 10-luokka perustettaisiin Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Käytännössä valtion osuus tulisi kaupungille ja he tulostaisivat sen Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymälle. Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillassa on henkilökunta, hyvät tilat ja kaupungilla luvat. Opetustoimen edustaja lupasi olla yhteydessä vielä kaupungin lakimieheen sekä tarvittaviin johtohenkilöihin. Mahdollinen toiminta alkaisi syksyllä 2012. Eskoon hallitus kokoontuu 12.8.11. Silloin lupa asia pitäisi olla selvillä. Kaupungin edustaja tiedottaa asiasta ja tekee siitä lausunnon.

Myös opetuksen järjestämislupaa opetustoimen edustaja kehotti hakemaan, jotta toisen asteen koulutuksen tarve tulee tietoon. Hän antoi myös opetusministeriöstä henkilön nimen, johan kannattaa olla yhteydessä lisätietojen saamiseksi. Hän oli itse ollut hoitamassa yhteen kuntaan opetuslupaa menestyksekkäästi.

5.1.8 Tiedustelu opetus- ja kulttuuriministeriöön

Soitin 17.2.2011 opetusministeriöön opetusministerin erityisavustajalle, johon kaupungin opetustoimen edustaja oli suositellut otettavan yhteyttä. Hän pyysi lisätietoja ja lupasi selvittää asiaa eteenpäin. Lähetin hänelle sähköpostilla selvityksen Seinäjoen kehitysvammaisten jatko-opiskelutilanteesta.

Sain häneltä vastauksen 22.2.2011. Hän oli keskustellut opetusministeriön viranhaltijoiden kanssa asiasta. Vastaus oli samansuuntainen kuin edelliselläkin kerralla, kun sain opetusministeriöstä vastauksen:

Ammatillisen koulutuksen järjestämislupien myöntämisen lähtökohtana on tutkintotavoitteinen koulutus. Koulutuksen järjestäjät ovat voineet laajentaa koulutustehtäväänsä hakemalla lupaa valmentavien ja valmistavien koulutusten järjestämiseen. Ammatillisen koulutuksen järjestämislupia ei sen sijaan ole myönnetty pelkästään valmentavia ja valmistavia koulutuksia varten.

OKM uusien järjestämislupien myöntäminen pienille järjestäjille, joilla on hyvin suppea toimintakenttä, ei ole koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden kannalta tarkoituksenmukaista eikä myöskään ammattiopistostrategian tavoitteiden mukaista. Koulutuksen järjestäjän palvelutarjonta jäisi tällöin niin suppeaksi, että opiskelijan ja työelämän kannalta ei synny riittävän laajaa ja tarkoituksenmukaista palvelukokonaisuutta. Lisäksi riittäviä koulutuksen ammatillisia ja taloudellisia järjestämisedellytyksiä on vaikea saavuttaa. Lisäksi erityisopetuksen järjestämisessä linjana on ollut integroida se pääasiallisesti osaksi ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaa. Vaikeimmin vammaisten koulutus on keskitetty ammatillisiin erityisoppilaitoksiin sekä rajatun erityistehtävän saaneille ammattiopistoille.

Etelä-Pohjanmaan alueella toimii Ammattiopisto Luovin koulutusyksikkö Alavudella ja Seinäjoella. Luovilla on lupa vammaisten valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi Seinäjoen koulutuskuntayhtymä järjestää ammatillista erityisopetusta osana toimintaansa. Alueella on näin ollen olemassa erityisopetuksen osaamista ja koulutustarjontaa. Mikäli vaikeimmin vammaisten valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tarjontaa on tarpeen lisätä, se olisi tarkoituksenmukaisinta toteuttaa ensisijaisesti Ammattiopisto Luovin toimesta. Uusien järjestämislupien myöntämiselle ei ole perusteita eikä tarvetta.

Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän osalta on suositeltavaa selvittää mahdollisuudet yhteistyöhön esimerkiksi Ammattiopisto Luovin kanssa koulutuksen järjestämiseksi.

Kun keskustelin kuntayhtymän johtajan ja vammaispalvelujen johtajan kanssa saamastani vastauksesta, tulimme siihen tulokseen, että nyt odotetaan kaupungin vastausta 10-luokan opetusluvan saamiseksi.

Maaliskuussa 2011 luin lehdestä, että opetustoimen edustaja, joka neuvottelee kaupungin kanssa 10-luokan opetusluvista, on hakeutumassa muihin tehtäviin. Soitin hänelle ja kysyin, onko asiassa tullut esille mitään uutta ja vaikuttaako hänen mahdollinen valintansa uuteen tehtävään asiaan mitenkään. Hän oli keskustellut jo asiasta sivistystoimen edustajan kanssa ja jonkinlaisia päätöksiä on luvassa huhtikuussa. Mikäli hänet valitaan uuteen tehtävään, hän lupasi tiedottaa sijaistaan asiassa. Hänen mielestään ei ole syytä huoleen.

5.1.9 Kollaasi

Maaliskuussa 2011 tein Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan koulutusryhmän kanssa, johon kuului viisi opiskelijaa, kuvakollaasin heidän haaveistaan ja ajatuksistaan opiskelusta ja tulevasta ammatista tai työstä. He leikkasivat lehdistä aiheeseen liittyviä kuvia ja jokaisesta kuvasta ja sen valintaperusteista keskusteltiin. Kollaasi kuvattiin ja siihen liitettiin tekstiosa. (Liite 2). Opiskelijat nimesivät ammatteja sekä työpaikkoja, joihin he haluaisivat tulevaisuudessa päästä töihin. Haaveammatit- ja

työpaikat olivat enimmäkseen sellaisia, jotka olivat heille jostain yhteydestä jo tuttuja. Suosikkityöpaikkoja olivat kaupat, kampaamot, hoitoalan työpaikat, toimistot, kirjasto, puutarhat ja varastotyöt. Opiskelijoiden toiveet olivat yllättävän realistisia tulevan työn suhteen. Heidän nimeämässään työpaikoissa on usein mahdollista työskennellä tuetussa työssä.

5.1.10 Piirrokset

Toinen Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan koulutusryhmä, johon kuului neljä opiskelijaa, piirsi kuvan jonka aiheena oli ammatti, johon haluaisin opiskella. Ryhmä oli innokkaasti mukana toiminnassa ja piirrokset kuvattiin maaliskuussa 2011. (Liite 3). Piirroksissa kuvattiin henkilöä tai heitä itseään toiveammattissaan työpaikalla. Osa ammateista oli sellaisia, että niiden saavuttaminen ei ole realistinen mahdollisuus kehitysvammaisille henkilöille. Sen sijaan näillä työpaikoilla on töitä, joita he voivat tehdä, vaikka ammattitutkintoa toiveammattiin ei olekaan. Tässäkin tehtävässä haaveammatit ja toivetyöpaikat olivat sellaisia, joissa he olivat käyneet tai jotka olivat muuten ennestään tuttuja.

Sekä kollaasin että piirrosten avulla on opinnäytetyössä otettu huomioon toimijälähtöisyys. Jatko-opintojen kehittämisessä tulee ottaa huomioon kaikki ne, joita kehitettävä asia koskee. Tärkeää tietoa saadaan sekä ammattilaisilta että kokemusasiantuntijoilta. Vaatii kuitenkin kaikilta osapuolilta opiskelua, että molempien tietoja voidaan hyödyntää.

5.1.11 Sähköpostiviestit

Opetustoimen edustaja valittiin uuteen tehtävään. Kesällä 2011 hänelle valittiin sijainen. Elokuussa 2011 laitoin sähköpostia sijaiselle. Kerroin hänelle Kaarisillan suunnitelmista 10-luokan suhteen ja laitoin viestiin liitteeksi aikaisemmin kanssa käydyt keskustelut. Hän vastasi nopeasti ja lupasi olla syksyn aikana yhteydessä, kun uusi työ ja lukukauden alkukiireet ovat helpottaneet.

5.1.12 Tapaamiset uuden opetustoimen edustajan kanssa

Marraskuussa 2011 sovin tapaamisen uuden opetustoimen edustajan kanssa. Tapaamisessa olivat lisäksi mukana kuntayhtymän vammaispalvelujen johtaja sekä Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan johtaja. Opetustoimen edustaja kartoitti 10-luokkaan liittyvät asiat ja sovimme seuraavan tapaamisen kahden viikon päähän, jolloin hän tulisi katsomaan Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan tiloja.

Seuraava tapaaminen oli 2.12.11 ja mukana olivat samat henkilöt kuin edellisellä kerralla. Saimme iloisen uutisen, että kaupungilla ei ole mitään sitä vastaan, että Erityiskoulutusyksikkö Kaarisilta aloittaa 10-luokan järjestämisen kaupungin opetuksen järjestämisluvalla syksyllä 2012, jos sille on tarvetta. Seuraava tapaaminen on tammikuussa 2012 ja siinä ovat mukana vammaispalvelujen johtajan lisäksi kaupungin opetustoimen ja sosiaalitoimen edustaja.

Tammikuussa 2012 kaupungin opetustoimen edustajalta tuli sähköposti, jossa hän kertoi olleensa yhteydessä kuntaliittoon ja sieltä saadun tiedon perusteella Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä ei voi ostaa kaupungilta sellaista palvelua, mihin sillä ei ole järjestämislupaa. Ainut mahdollisuus on kytkeä opetus jonkin peruskoulun alaiseksi toiminnaksi ja muuttaa opetustoimen johtosääntöä siten, että 10-luokan toiminta mahdollistuu. Kaupungilla ei tällä hetkellä ole mahdollisuutta henkilökunnan palkkoihin, joita tästä ratkaisusta koituisi. Asian selvittely jatkuu edelleen ja opetuksen järjestämisluvan saaminen mutkistuu.

5.2 Asiakasosallisuuden toteutuminen

Kun asiakas osallistuu palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen, nimitetään häntä kokemusasiantuntijaksi eikä vain asiakkaaksi. Oman henkilökohtaisen asiansa lisäksi kokemusasiantuntija edustaa kollektiivista asiakaskuntaa. Tämän kaltainen osallistuminen antaa vaikuttamismahdollisuuden asiakkaille ja heidän edustamilleen järjestöille. (Toikko, 2011. Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä, artikkeli opintojakson Moodle-solussa).

On ainakin kolme syytä, miksi palvelujen käyttäjien osallisuutta korostetaan. Ensiksikin on tärkeää tuottaa laadukkaita ja asiakkaiden tarpeita ja toiveita vastaavia palveluja. Lisäksi palvelujen käyttäjillä on oikeus olla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa ja myös se, että osallisuuden kokemus on voimaannuttava ja terapeutin, on tärkeää. (Laitila 2010, 3-4).

Jotta osallisuutta voidaan edistää, täytyy palvelujen käyttäjän saada tietoa päätöksenteon pohjaksi. Tämä onnistuu, kun dokumentointi tehdään niin, että asiakas sen ymmärtää. Lisäksi työntekijän täytyy arvostaa asiakkaan mielipidettä ja osallisuutta aikaisempaa enemmän. Asiakkaan tulee saada riittävästi aikaa päätöksentekoa varten, mahdollisuuden tehdä kysymyksiä ja hänellä täytyy olla luottamus työntekijöihin, jotta hänen osallisuutensa lisääntyisi. Sekä asiakkaalla että työntekijällä täytyy olla halu kuunnella, kommunikoida ja neuvotella toistensa kanssa avoimesti ja selkeästi. (Laitila 2010, 21).

Valtakunnalliset vammaispoliittiset linjaukset tähtäävät palvelurakenteen muutokseen ja yhä osallistuvampaan ja asiakaslähtöisempiin rakenteisiin kehitysvammahuollon palveluissa. Usein laaja ammattilaisten verkosto vaikuttaa kehitysvammaisen ihmisen elämään ja miettii kehitysvammaisen henkilön puolesta monia asioita. Sosiaalihuollossa on asiakaslähtöisyyden huomioiminen tärkeää, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelut siten, kun hän ne tarvitsee.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta säädettiin vuonna 1977. Siinä kehitysvammaisen henkilö nähtiin erilaisten toimenpiteiden kohteena. Vuoden 1987 vammaispalvelulaissa kehitysvammaisilta evättiin monia oikeuksia toimintakykyyn liittyvin perustein. Vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus allekirjoitettiin 2006 Yhdistyneissä kansakunnissa. Sopimuksen lopullinen voimaansaattaminen edellyttää kansallisen lainsäädännön tarkistamista ja saattamista sopimuksen edellyttämälle tasolle. Keskeinen edellytys sopimuksen tavoitteiden toteutumiselle on yleinen asennemuutos, minkä aikaansaamiseksi jäsenvaltiot sitoutuvat edistämään stereotyyppien ja ennakkoluulojen poistamista sekä lisäämään tietoisuutta eri vammoista ja vammaisten henkilöiden positiivisesta vaikutuksesta yhteiskunnan monimuotoisuuteen. (YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus, [viitattu 20.1.2011]).

Opinnäytetyössä asiakkaat eli kehitysvammaiset nuoret, joille peruskoulun jälkeistä koulutusta suunnitellaan, on otettu mukaan jo suunnitteluvaiheessa. He ovat miettineet, millaisen jatko-opiskelupaikan haluaisivat ja he ovat tehneet siitä piirroksia ja kuvakollaasin. Myös vanhempien info-illassa oli kehitysvammainen nuori kertomassa omia kokemuksiaan peruskoulun jälkeisestä opiskelusta.

6 KEHITTÄMISEN TULOKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää kehitysvammaisten peruskoulunsa päättävien nuorten jatkokoulutusvaihtoehtoja ja siten edistää tasa-arvoisuutta ja ehkäistä heidän syrjäytymistään. Tämän opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti haettiin valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen sekä peruskoulun 10-luokan opetuksen järjestämislupaa Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan. Perusopetuksen loppuminen merkitsee nuorille suurta muutosta, jossa monet asiat on ratkaistava ja järjestettävä uudella tavalla. Tulevaisuuden ja opintojen suunnittelu tulisi aloittaa hyvissä ajoin, viimeistään peruskoulun viimeisenä vuotena. Kaikki nuoret eivät ole valmiita uuteen ympäristöön ja siihen liittyviin muutoksiin ja vaatimuksiin. Jatkokoulutus kotipaikkakunnalla antaa nuorille lisää aikaa sopeutua tuleviin muutoksiin ja myös huoltajille aikaa sopeutua nuorten itsenäistymiseen. Kehitysvammaisten henkilöiden koulutuksessa on keskeistä yksilölliset opiskelupolut ja koulutuksen rakentaminen yksilön vahvuuksien ja kiinnostuksen mukaan, siksi on oltava tietoa eri vaihtoehtoista. Tärkeänä tukena opiskelulle ovat perhe, vapaa-ajan aktiviteetit ja yhteiskunnallinen osallistuminen.

6.1 Koulutuksellisen tasa-arvon haasteet

Erityisopetuksen strategiatyöryhmän mukaan kaikille tulee tarjota perusopetuksen jälkeen mahdollisuus kehittyä mm. jatko-opintoja ja hyvää elämää varten. (vrt. s.13). Myös Suomi on myös sitoutunut kehittämään suomalaista koulutusjärjestelmää ja opetusta niin, että kaikkien opetus peruskoulun jälkeen voidaan mahdollisimman hyvin turvata. (OPM:n muistio 2007, 10).

Sekä koulutusasteiden että koulutusalojen ja paikkakuntien välillä on eroja opiskelupaikkojen saatavuuden suhteen. Kaikkein vaikeimmin vammaisilla nuorilla on suurimmat vaikeudet saada jatko-opiskelupaikka. Vaikeimmin kehitysvammaisia nuoria uhkaa usein perusopetuksen jälkeen syrjäytyminen jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Syrjäytyminen johtuu useimmiten siitä, että heidän valmiutensa eivät riitä jatkokoulutukseen pääsyyn tai siellä suoriutumiseen. Siirtyminen entisestä ja turvallisesta ympäristöstä vaatii nuorelta tiedon lisäksi

myös tarvittavia käytännön taitoja ja sosiaalisia taitoja. Jatkokoulutuksen järjestäminen kotipaikkakunnalla ehkäisee syrjäytymistä ja edistää yhteiskuntaan sitoutumista.

Monet oppilaitokset saattavat jättää erityisoppilaita valitsematta siksi, ettei heillä ole tukipalvelujen järjestämiseen resursseja tai halua. Tällöin erityistä tukea tarvitsevat oppilaat eivät saa opiskelupaikkaa ja he hakeutuvat ammatillisiin erityisoppilaitoksiin vaikka he voisivat pärjätä tuetusti ammatillisissa oppilaitoksissa. Näin vaikeimmin kehitysvammaiset nuoret, joille vaihtoehtoiksi jäävät erityisoppilaitokset, jäävät ilman opiskelupaikkaa. Kuitenkin kehitysvammaiset henkilöt hyötyvät opiskelusta ja kehittyvät sen avulla. Jos jatko-opintoja ei voi aloittaa heti peruskoulun jälkeen, on se myöhemmin vaikeampaa.

Kehitysvammaisten jatkokoulutukseen kiinnitettiin huomiota jo 1970-luvulla ja sen kehittäminen ei luultavasti lopu koskaan. Jatkokoulutuksen turvaaminen kodin lähellä kaikille asuinkunnasta riippumatta ja sitä kautta vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksien kehittäminen ovat aina ajankohtaisia asioita. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihetta ei voida tarkastella yksinomaan kahden koulutusasteen välisenä muutoskohtana vaan vaiheena, jossa nuoret tekevät tärkeitä koulutusta ja ammattiuraa koskevia ratkaisuja. Nivelvaihe onkin ymmärrettävä pidempänä siirtymävaiheena, jossa nuori alkaa asteittain selkiyttää omaa suuntautumistaan ja pyrkimyksiään ja päätyy vähitellen lisääntyvään varmuuteen elämänsä tavoitteista. Omat vahvuudet ja oppimistarpeet selviävät vain kokeilemalla ja siihen jotkut nuoret tarvitsevat enemmän ja monenlaista harjoitusta.

Kaikki vaikeavammaiset nuoret eivät halua jatkokoulutukseen. Monet haluavat kuitenkin tehdä työtä tai osallistua muuhun mielekkääseen toimintaan. Jos arkielämän taidot eivät riitä, on syrjäytyminen silloinkin vaarana. Peruskoulun lisäopetuksen avulla tämä riski on mahdollista pienentyä, koska lisäopetuksen käyneet ovat yleensä omatoimisempia ja tiedostavampia kuin ennen koulutusta. He myös tuntevat paremmin omat mahdollisuutensa ja rajansa.

Kehittämistyön tulokseksi voidaan laskea kehitysvammaisten jatkokoulutusmahdollisuuksien puutteen ja sen seurauksena koulutuksellisen epätasa-arvon nostaminen esille monella eri taholla. Eri tapaamisten myötä yhteistyö lisääntyi eri toimijoiden välillä. Kehitysvammaiset nuoret itse ovat valmiita monenlaisiin ammatteihin ja töihin. Pohtiessaan toiveammattejaan ja työpaikkojaan heidän toiveinaan olivat hyvin monenlaiset ja myös melko realistiset näkemykset tulevista töistä. (vrt. liite 2-3).

6.2 Palvelujärjestelmän kehittäminen

Kehitysvammaisten jatkokoulutuksen kehittäminen kehittämistyönäni käynnistyi, koska lisäkoulutuspaikkojen välttämättömyys oli tiedostettu ja kehittämistoiminnan mahdollisuudet rakenteiden uudistamisessa oli ymmärretty. Käytännön suunnitelmien avulla olisi mahdollista parantaa kehitysvammaisten jatkokoulutusmahdollisuuksia ja puitteet kehittämiselle olisivat valmiina. Ilmapiiri kehittämiselle oli Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymässä myönteinen.

Kehitysmatka kohti tavoitetta oli mielenkiintoinen mutta haasteellinen. Opetuksen järjestämisluvan hakemisen selvittely alkoi syksyllä 2010 ja eteni vuoden 2011 loppuun. Lopullista päätöstä kehittämistyö ei ole saanut vielä.

Kun selvisi, että itsenäiseen elämään ja työhön valmentavaan koulutukseen ei ole mahdollista saada opetuksen järjestämislupaa, opetuksen järjestämisluvan hakemisen kohde vaihtui peruskoulun lisäopetuksen eli 10-luokan opetuksen järjestämisluvan hakemiseen. Vaikka lisäopetuksen jälkeenkin nuori ei siirtyisi jatkokoulutukseen, antaa lisäopetusvuosi hänelle mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja itsenäistymiseen. Kaikki vaikeavammaiset nuoret eivät välttämättä edes halua jatkokoulutukseen. Usein myös nuorelle on hyödyllisempää viettää väli vuosi kuin jatkaa opintoja alalla, josta hänellä ei ole tarpeeksi ennakkotietoja tai jonka opiskeluun hänellä ei ole motivaatiota. Lisäopetusvuotena nuorille voidaan tarjota mahdollisuus tutustua jatkokoulutukseen, ammatteihin ja niiden opiskelemiseen. Hän voi myös kokeilla asumista kodin ulkopuolella.

Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillalle opetuksen järjestämisluvan saaminen merkitsee yksikön kehittämistä uutta opetusmuotoa varten. Peruskoulun lisäopetusvuoden rahoituspohja on erilainen kuin Kaarisillan nykyisen erityiskoulutuksen. Se on opiskelijoiden kotikunnille edullisempi ja siten yksi tausta opiskelijoiden riittävydestä. Yksikön asemaa virallisen opetuksen järjestämien todennäköisesti kohottaa ja tekee tasa-arvoisemmaksi muihin kouluihin ja oppilaitoksiin verrattuna. Myös erot eri jatkokoulutusvaihtoehtojen välillä tulevat selkeämmiksi ja toivottavasti opiskelijoille helpommaksi valita niistä itselle sopivin vaihtoehto.

Kun raportoidaan kehittämistoimintaa, analysoidaan usein toisistaan poikkeavia intressejä. Myös sitoumukset kehittäjän organisaatioon, kriittisyys ja palvelun käyttäjien näkökulma tulee ottaa huomioon. Aina nämä näkökulmat eivät ole yhteneviä. (Toikko & Rantanen 2009, 128 – 129). Vaikka opetuksen järjestämislupien määrällinen lisääntyminen on yleisessä puheessa myönteinen asia kaikille, vaikuttaa sen myöntäminen yhdelle toimijalle myös toisiin organisaatioihin. Jos lupa saadaan Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan, saattaa se merkitä muille opetuksen järjestäjille pieneneviä hakijamääriä. Siitä huolimatta opiskelijoita on riittävästi jokaiseen oppilaitokseen ja valitsematta jääneiden opiskelijoiden määrä pienenee. Kaupungille luvan saaminen merkitsee isoja säästöjä sosiaalipuolen menoissa mutta nostaa hiukan koulutuspuolen menoja. Palvelujen käyttäjille opetuksen järjestämisluvan saamisella on suurin vaikutus. Se merkitsee heille valintavaihtoehtoja jatko-opintojen suhteen ja sitä kautta tasa-arvoa muihin opiskelijoihin verrattuna. Koska kaikkien toimijoiden kannalta opetuksen järjestämisluvan saamisella on loppujen lopuksi vain positiivisia merkityksiä, miksi sen saaminen on niin hankalaa tai jopa mahdotonta? Kehitysvammaisten jatko-opiskelupaikalle on olemassa suuri tarve, valmiina on henkilökunta, tilat ja varat. Vain lupa puuttuu. Onko sen saaminen todella näin hankalaa vai onko kyse pohjimmiltaan eri päättäjien arvoista tai halukkuudesta keskittyä tähän asiaan?

6.3 Jatkokoulutukseen liittyvä esite

Opinnäytetyön tulokseksi saatiin myös esite kehitysvammaisten jatkokoulutusvaihtoehtoista. (Liite 4). Esitettä jaetaan peruskoulujen pienluokille ja muille yhteistyötahoille, jota kautta tieto siirtyy sitä tarvitseville. Kun haettiin uusia vaihtoehtoja jatkokoulutuksen järjestämiseksi, yhteistyötä tehtiin muiden jatkokoulutusta antavien tahojen kanssa. Tapaamisia muiden opetusta antavien henkilöiden ja vanhempien kanssa oli vanhempainillassa, fokus-keskustelussa ja eri palavereissa.

Vanhemmilla on kehitysvammaisten nuorten koulutusuran ohjaamisessa keskeinen merkitys. Heidän täytyy osoittaa, mitkä suunnitelmat ovat täysin epärealistisia ja auttaa nuorta valitsemaan realistisia vaihtoehtoja. Tähän vanhemmat tarvitsevat tietoa peruskoulun jälkeisistä koulutusvaihtoehtoista. Opinnäytetyöhön liittyvissä eri tapaamisissa tuli esille, että läheskään aina kehitysvammaiset nuoret ja heidän perheensä eivät ole tietoisia eri jatko-opiskeluvaihtoehtoista. Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillan vanhempainillassa oli lähipaikkakunnilla sijaitsevien oppilaitosten edustajia kertomassa koulutusryhmäläisten perheille omien yksiköidensä opintovaihtoehtoista. Perheet kokivat illan tarpeelliseksi. Myös fokus-keskustelussa jatko-opintovaihtoehdot olivat keskustelun aiheena. Vaikka vaihtoehtoja on vähän ja ne eivät sovellu kaikille, silti monet kokivat, ettei tietoa ole tarpeeksi.

Jos lupa lisäopetusvuoden järjestämiseksi saadaan, sen toteuttamisesta järjestetään yhdeksännen luokan oppilaiden huoltajille kevättalvella tiedotus- ja keskustelutilaisuus. Siellä heillä on mahdollisuus esittää toivomuksia myös koulutuksen järjestelyjen suhteen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vammaisten henkilöiden koulutuksen taso on edelleen keskimääräistä alhaisempi. Erityisesti tämä koskee vaikeasti vammaisia henkilöitä. Suomi on laatinut vammaispoliittisen ohjelmansa jo vuonna 1995. Siinä korostetaan vammaisten tasavertaisia osallistumismahdollisuuksia läpi elämän kestäväan koulutukseen esiasteelta korkea-asteen koulutukseen. Myös koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että kaikilla suomalaisella on erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta mahdollisuus osallistua myös toisen asteen koulutukseen vaikka siihen ei ole olemassa oppivelvollisuutta. Peruskoulun jälkeinen koulutus kuuluu nykyisin yleissivistykseen. Ilman sitä ihminen luokitellaan kouluttamattomaksi.

Kehitysvammaisten nuorten jatkokoulutukseen hakeutumisen ongelmat ovat osittain samanlaisia kuin muilla nuorilla. Vaikka suurin osa peruskoulun päättävistä kehitysvammaisista nuorista siirtyy jatko-opintoihin ja vielä niiden jälkeen toisiin opintoihin, jotkut voivat silti jäädä vaille opiskelua ja asumaan lapsuudenkotiin. Se merkitsee usein syrjäytymistä.

Perusopetuksesta jatko-opintoihin siirtyminen on etenkin vammaiselle nuorelle tärkeä siirtymävaihe. Nuori tarvitsee tukea, jonka on pidettävä sisällään vammaisen nuoren kaikkeen arkiseen toimintaan liittyvät osa-alueet opiskelun lisäksi. Integrointi yhteiskuntaan on aloitettava peruskoulussa ja lisäopetuksessa se on yksi tärkeimmistä tavoitteista. Peruskoulun lisäopetus myös lisää valmiuksia jatko-opintoihin. Se suunnitellaan jokaisen henkilökohtaisten tavoitteiden ja kiinnostuksen mukaan. Lisäopetus ei ole automaattinen erityisoppilaan jatkoväylä vaan yksi vaihtoehto ja mahdollisuus muiden opiskelupaikkojen joukossa, jos tie jatko-opintoihin ei aukea peruskoulun yhdeksänneltä luokalta.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli saada valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tai peruskoulun 10-luokan järjestämislupa Erityiskoulutusyksikkö Kaarisiltaan ja siten lisätä kehitysvammaisten nuorten

jatkokoulutusvaihtoehtoja Seinäjoella. Valmentavan ja kuntouttavan opetus- ja ohjaus-koulutuksen saaminen oli mahdotonta. Peruskoulun lisäopetuksen eli 10-luokan järjestämisluvan saaminen kaupungilta on vielä kesken. Eryityskoulutusyksikkö Kaarisillassa olevia resursseja voitaisiin siihen hyödyntää ja kehitysvammaiset nuoret saisivat kotipaikkakunnalleen jatko-opiskeluvaihtoehdon. Lisäksi opinnäytetyöhön kuului esitteen tekeminen kehitysvammaisten nuorten alueellisista jatkokoulutusvaihtoehdoista, koska tietoa niistä ei tuntunut olevan riittävästi.

Samoin kuin muilla nuorilla, on myös kehitysvammaisilla olla oikeus saada jatko-opiskelupaikka, joka sijaitsee kotipaikkakunnalla. Tärkeää kehitysvammaisten jatko-opinnoissa onkin se, että koulutuspaikkoja on riittävästi tarjolla ja että ne sijaitsevat lähiseudulla. Tällä hetkellä alueellinen jatko-opiskelupaikkojen tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa. Kehitysvammaisilla nuorilla tulee olla lisäksi oikeus ikänsä mukaiseen kohteluun. Kehitysvammaiset henkilöt helposti samaistuvat lähijoukkoonsa ja koska he yleensä suorittavat koko peruskoulun fyysisesti alakoulun tiloissa, on jatko-opinnot viimeistään voitava suorittaa oman ikäisten parissa. Näin iän mukainen käyttäytyminen onnistuu luonnostaan. Lisäopetuksen tärkeänä tavoitteena on myös, että sen jälkeen jokaisella opiskelijalla on sekä suunnitelma jatko-opinnoista että valmiudet aloittaa ne. Lisäopetusvuoden tavoitteena on lisäksi antaa valmiuksia oman elämän hallintaan vahvistamalla opiskelijan taitoja toimia muiden kanssa ja ohjata heitä aikuisuuteen ja mielekkään elämän saamiseen.

Jotta peruskoulun lisäopetuksen asema pystytään mieltämään koulutuksen jatkumoksi, sitä pitää tehdä tunnetuksi peruskouluihin ja muille yhteistyökumppaneille. Sen vuoksi täytyy järjestää riittävästi tiedotusta kaikille kehitysvammaisten peruskoulutusta järjestäville luokille ja moniammatillisten työryhmien henkilöille.

Myös Eryityskoulutusyksikkö Kaarisillan henkilökuntaa on tiedotettava tulevista mahdollisista muutoksista. Johtajalta edellytetään muutostilanteissa avointa vuorovaikutusta henkilökunnan kanssa. Muutoksissa on huomioitava oikeudenmukaisuus ja rehellisyys. Kaikkia muutoksista aiheutuvia seikkoja ei voi

ennakoida. Osa henkilökunnasta voi myös esittää kritiikkiä muutosta kohtaan, koska muutokset vaativat työn sisällön ja organisoinnin kehittämistä. Muutoksen onnistumiskokemukset riippuvat paljon koko työyhteisön kokemuksista.

Suomessa on sitouduttu noudattamaan monenlaisia sopimuksia, joilla ohjataan koulutuksen tarjontaa ja järjestämistapoja. Silti on epävarmaa, toteutuvatko ehdotetut asiat käytännössä. Tavoite saada kehitysvammaisille henkilöille riittävästi jatkokoulutusta kotipaikkakunnalla tuntuu olevan hankalaa. Vielä pitempi matka on siihen, että myös kehitysvammaiset voisivat valita jatko-opintopaikkansa useasta vaihtoehdosta ja koulutuksellinen tasa-arvo toteutuisi niin, että kaikilla olisi yhdenvertaiset koulutuspalvelut.

Vaikeimmin vammaisten henkilöiden koulutuksellisen tasa-arvoisuuden ja mahdollisuuksien lisääminen vaativat yhteiskunnalta koulutuspalvelujen kehittämistä. Sen eteen täytyy työskennellä kaikkien, sekä kehitysvammaisten henkilöiden, heidän perheidensä että päätöksentekijöiden. Toivottavasti tämä opinnäytetyö toi uutta ja ajankohtaista tietoa kehitysvammaisten opiskelun parissa toimiville ja perheille sekä nosti esille kehitysvammaisten opiskelijoiden peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämistarpeen. Toivon mukaan se sai aikaan myös arvokeskustelua ja pohdintaa eri yhteiskunnan sektoreilla.

Jos peruskoulun lisäopetuksen järjestämislupa saadaan jatkossa Eryityskoulutusyksikkö Kaarisillan, toimintaa voisi kehittää edelleen siten, että yläkouluikäiset kehitysvammaiset oppilaat voisivat valita valinnaisaineikseen jaksoja Eryityskoulutusyksikkö Kaarisillassa. Samalla he voisivat opiskella samanikäisten parissa uudessa ympäristössä ja kokeilla esimerkiksi asumisharjoittelua. Toimintaa voisi jatkossa laajentaa myös Seinäjoen lähikuntiin, jos on tarvetta ja luvat riittävät.

LÄHTEET

- Ahponen, H. 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Yksilöllinen ja erilainen elämäntie. Kelan tutkimusosasto. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Ammattikoulutus [Verkkójulkaisu] edu.fi [viitattu 30.10.11] Saatavana: http://www.edu.fi/ammattikoulutus/amatillinen_eryisopetus/vammaisten_opis_kelijoiden_valmentava_ja_kuntouttava_opetus_ja_ohjaus/oppilaitokset.
- Ammattiopisto Luovi [Verkkójulkaisu [viitattu 29.10.11] Saatavana: www.luovi.fi.
- Arajärvi, P. 1994. Oikeus sivistykseen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Alasuutari, P. 2005. Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. eettiset säännöt ja etiikka. Teoksessa: P. Räsänen, A-H. Anttila & H. Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Juva: Bookwell Oy.
- Avramidis, E. & Norwich, B. 2002. Teachers' attitudes towards integration/inclusion: A review of literature. [Verkkolehtiartikkeli] European Journal of Special Needs education 17(2) 129 - 147. [Viitattu 4.2.2012] Saatavana: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08856250210129056>.
- Daavittila, O. & Mänty, T. 2001. Ammatillinen erityisopetus. Teoksessa: M. Jahnulainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy, 139 – 141.
- Durkheim, E. 1982. Sosiologian metodisäännöt. Helsinki: Tammi.
- Dyson, A. & Gallannaugh, F. 2008. Disproportionality in Special needs Education in England. [Verkkolehtiartikkeli] The journal of special education, 42, 36 – 46. [Viitattu 4.2.2012] Saatavana: <http://sed.sagepub.com/content/42/1/36.abstract>.
- Elinikäisen oppimisen avaintaidot [Verkkójulkaisu] opm.fi [Viitattu 20.1.2011] Saatavana: http://www.opm.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/amatilliset_perustutkinnot/elinikaisen_oppimisen_avaintaidot.
- Erytisopetuksen strategia. 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:47. Opetusministeriö: Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino.

- Eräsaari, R. 2001. Elämisen käytännöt ja hyvinvointivaltio. Teoksessa: M. Jahnulainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy, 393.
- Ferguson, P. M., Ferguson D. L. & Taylor, S. J. 1992. The future of interpretivism in disability studies. Teoksessa: P. M. Ferguson, D. L. Ferguson & S. J. Taylor (eds) interpreting disability. A qualitative reader. New York, NY: Teachers collage press. 259 – 302.
- Finlex.fi [Verkkajulkaisu] [Viitattu 15.11.10] Saatavana: : <http://www.finlex.fi>.
- Flynn, R., J. & Lemey, R. A. 1999. A Quarter-century of Normalization and Social Role Valorization: Evolution and Impact. University of Ottawa Press.
- Harjula, M. 1996. Vaillinaisuudella vaivatut. Vammaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskustelussa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Heikkinen, L. T., Kontinen, T. & Häkkinen, P. 2008. Toiminnan tutkimuksen suuntaukset. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Hansaprint Direct Oy. 43 – 46.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hornby, G., Atkinson, M. & Howard, J. 2000. Controversial issues in special education. London: David Fulton Publishers.
- Hyytiäinen, M., Kokko, L., Mäki, M., Pietiläinen, E. & Virtanen, P. 2009. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Kehitysvammaliitto. Helsinki: Opike.
- Ikonen, O 1998a. Tiedonhallinta ja -käsittely. Teoksessa: O. Ikonen. (toim.) Kehitysvammasiten opetus. Mitä ja miten? Kehitysvammaliitto ry. Oppimateriaalikeskus. Helsinki: Hakapaino Oy, 63 – 108.
- Ikonen, O 1998c. Tiedonhallinta ja -käsittely. Teoksessa: O. Ikonen. (toim.) Kehitysvammasiten opetus. Mitä ja miten? Kehitysvammaliitto ry. Oppimateriaalikeskus. Helsinki: Hakapaino Oy, 409 – 436.
- Isomäki, J. & Seppälä, J. 2007. Kehitysvammaisuus ja oppimisen tukeminen. Teoksessa: S. Eskola, L. Metsola, K. Miettinen, L. Piha, M-L. Rahikkala, & U.

Ruuskanen (toim.) Kaikille yhteiseen ammatilliseen oppilaitokseen. Puheenvuoroja esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Invalidiliiton julkaisuja. 33.

Kansaneläkelaitos. [Verkkajulkaisu] [Viitattu 29.11.11] Saatavana: <http://www.kela.fi>.

Kaski, M., Manninen, A., Mölsä, P & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Porvoo: WSOY.

Kehitysvammaisten tukiliitto [Verkkajulkaisu] kvtl.fi [Viitattu 14.10.2010] Saatavana: <http://www.kvtl.fi>.

Kiviharju, M. Tiedonsiirto pienluokan oppilaan siirtyessä perusopetuksesta jatko-opintoihin. 2009. Opinnäytetyö. Sosiaalian yksikkö. Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Stakesin työpapereita 17/2008.

Kivirauma, J. 2001. Erityisopetuksen historialliset kehityslinjat Suomessa. Teoksessa: M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy. 24 – 25.

Kivirauma, J. 2008. Poikkeavat oppilaat kansakoulun marginaalissa ennen oppivelvollisuuskoulua. Teoksessa: J. Kivirauma (toim.) Muuttuvat marginaalit: Näkökulmia vammaistutkimukseen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 1/2008. Anjalankoski: Solver palvelut. 91 -92.

Koulutustarjonta [Verkkajulkaisu]oph.fi [Viitattu 29.10.11] Saatavana: <http://www.ammatillinerityisopetus.fi/koulutustarjonta>.

Krueger, R. A. & Casey, M. A. 2009. Focus groups. A practical guide for applied research. 4 th editor. United States of America: Sage.

Kuorelahti, M. 2010. Arvioinnin teoreettiset perusteet erityiskasvattajan työssä. Luentomoniste. Jyväskylän yliopisto. Erilliset erityisopettajan opinnot. Julkaisematon.

Laitila, Minna (2010) Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Laki opintososiaalisista eduista ja terveydenhuollosta [Verkkajulkaisu] finlex.fi [Viitattu 15.11.2010] Saatavana: <http://www.finlex.fi/2003/479>.

- Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita.
- Laurinkari, J. 2004. Peruskoulun lisäopetus ja jatko-ohjaustyö. Täyttymättömiä toiveita vai avautuvia mahdollisuuksia? Ruskeasuon koulun Lisäsilta-projekti. Tutkimusraportti. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehtimäen opisto [Verkkajulkaisu] [Viitattu 29.10.11] Saatavana: <http://koti.mbnet.fi/opisto/esittely.htm>.
- Linnakangas, R., Suikkanen, A., Savtschenko, V. & Virta, L. 2006. Uuden alussa vai umpikujassa? Vammaiset matkalla yhdenvertaiseen kansalaisuuteen. Raportteja 15/2006. Stakes. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Luukkainen, O. 2011. Opintojen pakollinen toinen aste toisi tasa-arvoa kansalle. Seinäjoki: Ilkka-lehti 16.1.2011.
- Malm, M., Matero, M., Repo, M & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Markkanen, E. 1996. Virikkeet vammaiskoulutuksen käynnistymiseen. Teoksessa: T. Nygård & K. Tuunainen (Toim.) Avun kohteesta itsensä auttajaksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 262 – 264.
- Miettinen, K. 2008. Opetussuunnitelmat ja erityisopetus ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Asiakirja- ja kyselytutkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta ammatillisesta erityisopetuksesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Mitä kehitysvammaisuus on? [Verkkajulkaisu] vernerinet.net [Viitattu 29.10.11] Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>.
- Mänty, T. 2006. Koulutus integraation tukena. Teoksessa: T. Ladonlahti & R. Pirttimaa (Toim.) Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus. 78.
- Nuorten osallisuutta edistävän yhteistyöhankkeen työryhmän 3 muistio [WWW-dokumentti] edu.fi [Viitattu 18.11.2010] Saatavissa: <http://www.edu.fi>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Verkkajulkaisu] minedu.fi [Viitattu 14.10.2010] Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm37.pdf?lang=fi>.

- Peitola, P. 2005. Arvioinnin soveltuvuus sosiaalityössä. Tapauksena realistinen arviointi huumeongelmaisen yksikkökohtaisessa palveluohjauksessa. Työpapereita 4/2005. Helsinki: Stakes.
- Pellinen, S. 2011. "Nää nuoret on valmiita tuonne maailmalle, mutta maailma ei oo valmis" Tutkimus kehitysvammaisten ohjaamisesta ja ohjauksen nykytilasta. Kasvatustieteen pro-gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.
- Reindal, S. M. 2010. What is the purpose? Reflections on inclusion and special education from a capability perspective. [Verkkolehtiartikkeli] European Journal of special needs education. Volume 25.(1) 2010,1-12. [Viitattu 4.2.2012] Saatavana: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856250903450806>.
- Rolin, K., Kakkuri – Knuuttila, M-L. & Henttonen, E. 2006. Soveltava tutkimus ja tutkimuksen soveltaminen. Teoksessa: K. Rolin, M-L. Kakkuri-Knuuttila & E. Henttonen (toim.) Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Hakapaino Oy. 10.
- Saloviita, T. 2006. Erityisopetuksen oikeuttaminen ja vammaishuollon mallit. Teoksessa A. Teittinen (toim.) Vammaisuuden tutkimus. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 120 – 131.
- Seppälä, H. 2010. Hoivan ja asumisen välimaastossa. Pohdintoja kehitysvammaisuuden kaksista kasvoista. Teoksessa A. Teittinen (toim.) Pois laitoksista. Vammaiset ja hoivan politiikka. Helsinki. Palmenia. 180 – 182.
- Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. Helsinki: Stakes.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2005. Vammaispalvelujen järjestäminen ja osaaminen. Selvitys vammaislakien yhdistämisestä. Selvityksiä 2005:4. Helsinki. Yliopistopaino.
- Stenvall, J & Airaksinen J. 2009. Manse mallillaan. Tampereen mallin arviointi ja palveluinnovaatiot.[Verkkójulkaisu] Kuntaliitto [Viitattu 21.7.2011] Saatavana: 21.7.2011: <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p091116124624S.pdf>.
- Teittinen, A. 2008. Normaalin rajat ja rakenteet. Teoksessa: J. Kivirauma (toim.) Muuttuvat marginaalit: Näkökulmia vammaistutkimukseen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 1/2008. Anjalankoski: Solver palvelut. 131, 139.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissuorituksiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: University Press.

- Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija kehittäjänä. Ilmestyy 2011 teoksessa Ruuskanen, Petri; Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress. (Artikkeli word-muotoisena asiakirjana opintojakson Moodle-solussa).
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuunainen, K & Nevala, A. 1989. Eryityiskasvatuksen kehitys Suomessa. Helsinki: Painokaari Oy.
- Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Hallituksen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010 - 2015. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 14.10.2010] Saatavana: <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/julkaisu/1522141>.
- Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus [Verkkojulkaisu] edu.fi [Viitattu 15.11.2010] Saatavana: http://www.edu.fi/ammattikoulutus/ammattillinen_erytyisopetus/vammaisten_opiskelijoiden_valmentava_ja_kuntouttava_opetus_ja_ohjaus/oppilaitokset.
- Vava [Verkkojulkaisu] Joensuu.fi [Viitattu 14.11.2010] Saatavana: <http://www.joensuu.fi/tkk/projektit/vava/cdrom6/index.html>.
- Vava [Verkkojulkaisu] Joensuu.fi [Viitattu 14.10.2010] Saatavana: [http://tkk.joensuu.fi/projektit/vava/cdrom6/pdf/Anja Saارينen liitteinen final.pdf](http://tkk.joensuu.fi/projektit/vava/cdrom6/pdf/Anja_Saarinen_liitteinen_final.pdf).
- Vehmas, S. 2010. Kuka kokee ja mitä kokee?. Teoksessa: S. Vehmas (toim.) Vammaisuuden kokeminen ja kokemisen vammaisuus. Suomen Vammaistutkimuksen Seuran 2. vuosikirja. Kehitysvammaliiton selvityksiä 7. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 12.
- Worrel, J., L. & Taber, M. 2009. Special education practices in China and the United States: What is to come next? [Verkkolehtiartikkeli] Florida Atlantic University [Viitattu 4.2.2012] International journal of special education. Volume 24, number 3. Saatavana: <http://www.internationaljournalofspecialeducation.com/articles.cfm?y=2009&v=24&n=3>.
- Vuolle, T. 1996. Tylsämielisongelman ratkaisuyrityksiä 1880-luvulla. Teoksessa: T. Nygård & K. Tuunainen (toim.) Avun kohteesta itsensä auttajaksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 95.
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. [Verkkojulkaisu] [Viitattu 29.11.11] Saatavana: <http://pre20090115.stm.fi/ka1180612770176/passthru.pdf>

LIITTEET

LIITE 1 Koulutuksen järjestäjät, joilla on ammatillisten erityisammattioppilaitosten ja ammattioppilaitosten lisäksi valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämislupa

Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä
Kotkan-Haminan koulutuskuntayhtymä
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö
Hyvinkään kaupunki
Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä
Itä-Karjalan Kansanopistoseura ry
Itä-Savon ammattikoulutuksen kuntayhtymä
Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
Itä-Karjalan Kansanopistoseura ry
Itä-Savon ammattikoulutuksen kuntayhtymä
Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
Kaarinan kaupunki
Kainuun maakunta
Kirkkopalvelut ry
Kouvolan seudun kuntayhtymä
Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä

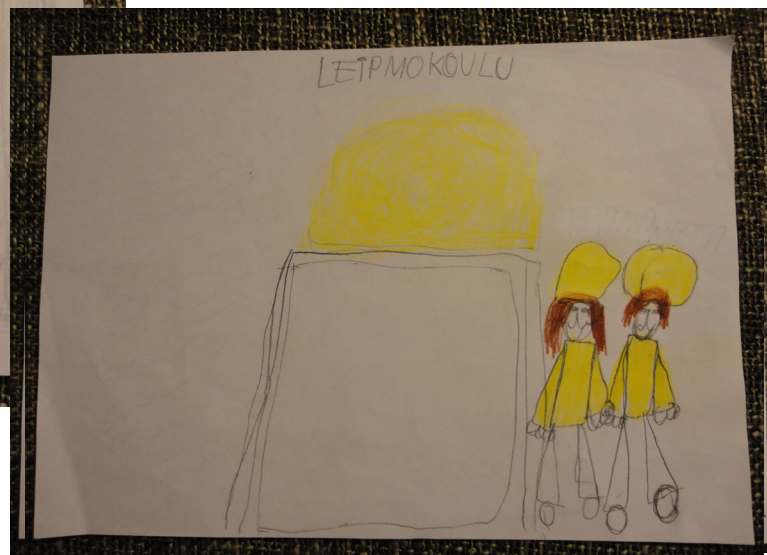
Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
Päijät-Hämeen koulutuskonserni
Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
Savon koulutuskuntayhtymä
Siika-Pyhäjokilaakson koulutuskuntayhtymä
Sodankylän kunta
Vaasan kaupunki
Valtakunnallinen liikuntakeskus Oy
Valtakunnallinen valmennus -ja liikuntakeskus Oy
Vantaan kaupunki
Ylitornion kristillisen kansanopiston kannatusyhdistys
Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä

LIITE2 Palvelujen käyttäjien tekemä kollaasi**TYÖ JA OPISKELU**

Tähän on koottu Kaarisillan asiakkaiden mielestä niitä ammatteja tai opiskeltavia aloja, jotka kiinnostavat heitä tulevaisuudessa. Myös toimeentulo ja rahan ansaitseminen liittyvät näihin kuviin.

Ammattialoja ovat: 1.Kaupanala: myyjä 2. Keittiöala: keittäjä, kokki 3. Siivousala: siivooja 4.Kauneushoitoala: kampaaja 5. Hoitoala: sairaanhoitaja, lääkäri, kätilö, jumppari 6. Tietotekniikan ala: ATK-henkilö, toimistohenkilö, kirjastonhoitaja 7.Maalari (talonmaalauk)8. Puutarhuri 9. Varastotyöntekijä

LIITE 3 Palvelujen käyttäjien tekemät piirrokset

LIITE 4 Esite peruskoulun jälkeisistä opiskeluvaihtoehdoista

Marita Sysilampi

**KEHITYSVAMMAISTEN NUORTEN
JATKOKOULUTUSVAIHTOEHDOT SEINÄJOEN SEUDULLA**

Mihin kouluihin hakisin? Mikä minusta tulee? Tässä esitteessä on tietoa eri vaihtoehdoista, jos et vielä tiedä, missä haluaisit opiskella.

Esitteessä on tietoa peruskoulun jälkeisestä erityisopetuksesta, koulutusten sisällöstä, hakuajoista ja opiskelijavalinnasta.

Esite kuuluu osana sosionomi YAMK-opintojen kehittämistyötä.

ERITYISKOULUTUSYKSIKKÖ KAARISILTA

Kenelle koulutus on tarkoitettu

Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillassa on Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän ylläpitämää itsenäiseen elämään tukevaa erityiskoulutusta. Kaarisillan koulutusryhmät ovat suunnattu peruskoulunsa päättäneille ja muuten koulumaista opetusta tarvitseville kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille. Koulutuksen tehtävänä on antaa heille valmiuksia jatko-opintoihin, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Opetuksen pääpaino on arkielämän taitojen opettelussa. Kaarisillan koulutusryhmissä voi opiskella kolme vuotta.

Koulutuksen sisältö

Toiminnan lähtökohtana on toteuttaa aikuiskasvatusta, johon sisältyvät itsenäisten elämäntaitojen harjoittelu, elinikäinen oppiminen, valmiudet jatko-opintoihin, valmiuksia työhön ja yhteiskuntaan sijoittumiseen sekä aikuisuuteen tukeminen. Jokaiselle laaditaan henkilökohtaiset tavoitteet ja arvioinnin avulla tavoitteita tarkistetaan ja tarvittaessa laaditaan uudelleen.

Hakuaika

Haku päättyy 30.3.2011

Hakulomakkeen voi tulostaa Eskoon palvelukeskuksen sivulta: www.eskoo.fi/erityiskoulutus tai sen voi tilata Erityiskoulutusyksikkö Kaarisillasta puh. 044 – 4156 852.

Opiskelija valinnat

Tieto opiskelijavalinnoista annetaan toukokuun 2012 loppuun mennessä.

ERITYISAMMATTIOPISTO LUOVI; SEINÄJOEN TOIMIPISTE (www.luovi.fi)

Kenelle koulutus on tarkoitettu

Seinäjoen toimipisteessä tarjotaan valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta sekä ammatilliseen peruskoulutukseen että työhön ja itsenäiseen elämään. Valmentava koulutus on perusopetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen välissä järjestettävää nivelvaiheen koulutusta. Sen tehtävänä on antaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille lisää valmiuksia, mahdollisuuksia ja edellytyksiä ammatilliseen peruskoulutukseen tai työhön ja itsenäiseen elämään.

Valmentavan koulutuksen tavoitteet ja opinnot muodostuvat opiskelijan yksilöllisten voimavarojen ja hänen elämäntilanteensa mukaisesti. Opiskelun alkaessa jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Sen osana opiskelijalle laaditaan opinnoista ja niiden järjestämisestä henkilökohtainen opetussuunnitelma, HOPS

Opiskelijoiksi Luoviin valitaan henkilöitä, jotka tarvitsevat opinnoissaan ja työhön sijoittumisessaan erityistä tukea, ohjausta ja neuvontaa. Esimerkiksi terveydelliset syyt, vamma, sairaus, oppimisvaikeudet tai sosiaaliset syyt voivat olla syitä erityiseen tuen tarpeeseen.

Koulutuksen sisältö

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, valmentava 1, on tarkoitettu sinulle, jonka tulevaisuuden suunnitelmat eivät ole vielä selvät.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on valmentaa ja kuntouttaa opiskelija ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymistä varten ja auttaa löytämään sopiva opiskeluala. Tällöin koulutuksen laajuus on 20–40 opintoviikkoa eli puolesta vuodesta vuoteen. Erityisestä syystä opintojen laajuus voi olla enintään 80 opintoviikkoa.

Opiskelijan keskeisenä tavoitteena on siirtyä koulutuksen jälkeen kiinnostustaan ja edellytyksiään vastaavaan ammatilliseen peruskoulutukseen. Opinnot tukevat opiskelijaa, jolla ei ole vielä näkemystä ammatillisesta suuntautumisestaan eikä riittävästi tietoa ammatillisista vaihtoehdoista tai omista vahvuuksistaan ja tuen tarpeistaan. Koulutuksen aikana opiskelija kehittää osaamistaan ja hankkii ammatillisessa koulutuksessa tarvitsemiaan valmiuksia sekä selkiyttää tulevaisuuden suunnitelmiaan.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus valmentava 2, on tarkoitettu sinulle, jonka elämäntilanne tai oppimisedellytykset eivät tällä hetkellä mahdollista ammatillisen perustutkinnon suorittamista. Koulutuksen laajuus on 40-120 opintoviikkoa eli yhdestä kolmeen vuotta.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa opiskelijan keskeisenä tavoitteena on itsenäistyä elämän eri osa-alueilla ja valmentautua työhön. Ammatillisten opintojen lisäksi harjoittele arkielämän taitoja. Tavoitteena on, että selviydyt mahdollisimman itsenäisesti työssä ja elämässä. Työ voi olla esimerkiksi päivätoimintaa, työtoimintaa tai avotyötä

Hakuaika

Haku päättyy 31.3.2011.

Hakulomakkeen voi tulostaa osoitteesta: www.luovi.fi/Hakijalle/Hakulomakkeet tai tilata puhelimella numerosta 020 757 4005 tai sähköpostitse osoitteesta opintotoimis@luovi.fi

Opiskelijavalinnat

Opiskelijavalinnoissa otetaan huomioon hakijan opiskeluvalmiudet ja -edellytykset sekä soveltuvuus haettavaan koulutukseen. Osa hakijoista kutsutaan haastatteluun.

Tieto opiskelijavalinnoista tulee toukokuussa 2012.

ERITYISAMMATTIOPISTO LUOVI; ALAVUS (www.luovi.fi)

Koulutuksen sisältö

Alavuden yksiköstä voi valmistua seuraaviin ammatteihin: **artesaani, kiinteistönhoitaja, koneistaja, kotitalousyrittäjä, puuseppä, suurtaloukokki, toimitilahuoltaja**. Näiden koulutuksien laajuus 120 opintopistettä.

Lisäksi yksikössä järjestetään **valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta**, kuten Seinäjoen toimipisteessä. (Ks. edelliset sivut)

Hakuaika

Haku päättyy 31.3.2011.

Hakulomakkeen voi tulostaa osoitteesta: www.luovi.fi/Hakijalle/Hakulomakkeet tai tilata puhelimella numerosta 020 757 4005 tai sähköpostitse osoitteesta opintotoimis@luovi.fi

LEHTIMÄEN OPISTO (<http://koti.mbnet.fi/opisto/yksil.htm>)

Kenelle koulutus on tarkoitettu

Lehtimäen opisto tarjoaa opinnollisen kuntoutuksen mukaisia palveluita moni- ja vaikeavammaisille henkilöille ja heidän sidosryhmilleen. Opinnollinen kuntoutus Lehtimäen opistossa on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kokonaisvaltaista opetusta, kuntoutusta ja internaattikasvatusta, joka tapahtuu moniammatillisena yhteistyönä. Tavoitteena on edistää elinikäistä oppimista, kasvua ja persoonallisuudenkehittymistä sekä kykyä toimia aktiivisena kansalaisena.

Koulutuksen sisältö

Opistossa järjestetään pitkäkestoisia opintolinjoja, lyhytkursseja, asumisvalmennusta ja yksilöllisiä jaksoja

Talvikauden opintolinjojen rinnalla järjestetään syys- toukokuun aikana yksilöllisiä jaksoja opiskelijan tarpeiden ja toimintamahdollisuuksien mukaan. Jaksojen ohjelma räätälöidään kullekin opiskelijalle henkilökohtaisesti. Ohjelma voi painottua esimerkiksi tietoyhteiskuntataitojen harjoitteluun ja päivittämiseen tai monipuoliseen liikuntaan ja oman kunnon hoitamiseen tai arjentaitojen harjoitteluun tai kädentaitojen saloihin perehtymiseen tai muuhun opiskelijaa kiinnostavaan aiheeseen.

Lehtimäen opiston 20-paikkainen **asumisvalmennusyksikkö Asva järjestää asumiseen liittyviä, ohjattuja yksilöllisiä jaksoja** henkilöille, joiden tavoitteena on siirtyä esimerkiksi palvelutalo- tai pienryhmätyyppiseen asumiseen. Asumisvalmennuksessa harjoitellaan päivittäistoimintoja, apuvälineiden käyttöä, elämänhallintaa, ihmissuhdetaitoja ja vapaa-ajan käyttöä. Jakson aikana kartoitetaan apuväline- ja avuntarve sekä henkilölle mahdollisimman hyvin sopiva asumismuoto yhteistyössä hänen lähi-ihmistensä, tulevan asumispaikan ja kotikunnan kanssa.

Lehtimäen opiston opintolinjat

Opiskelu opintolinjoilla kestää opiskelijan tarpeet ja elämäntilanne huomioon ottaen 1-4 vuotta. Opinnot jakaantuvat kolmeen opintolinjaan:

1.Ammatilliseen koulutukseen ja jatko-opiskeluun valmentava opintolinja

Opintosuunnan tavoitteena on valmiuksien lisääntyminen hakeutua ammatilliseen koulutukseen Luovin yksiköihin tai muihin vastaaviin oppilaitoksiin. Opintosuunnalla perehdytään monipuolisesti eri alojen koulutusmahdollisuuksiin, pohditaan opiskelijalle soveltuvia koulutuspolkuja sekä hankitaan lisää opiskeluvaihtoehtoja.

Opintoja voidaan painottaa kotitalousalalle, jolloin perehdytään sekä ruokatuotannon että puhdistuspalvelujen koulutusohjelmiin tai kädentaitoihin ja tekstiilityöhön ja tutustua monipuolisesti erilaisiin valmistusmateriaaleihin ja – tekniikoihin sekä tekstiilialan keskeisiin koulutusohjelmiin. Kädentaidoissa ja teknisessä työssä keskitytään puu-, metalli- ja kiinteistöalantöihin.. Opintoihin sisältyy myös ajoneuvoalaan kuten moottoritekniikkaan ja ajoneuvojen huoltoon liittyviä opintoja. Toimistoalan opinnoissa perehdytään tietotekniikkaan ja sen sovelluksiin, tutustutaan toimistopalvelujen koulutusohjelmiin ja hankitaan valmiuksia kyseisten alojen opintoihin. Palvelu- ja hoiva-alan opinnoissa tutustutaan lasten ja nuorten hoidon sekä vammaistyön ja vanhusten huollon tehtäviin ja koulutusohjelmiin. Hevostalouselämyksellä perehdytään hevosten hoitamiseen, tallitöihin, harjoitellaan ratsastamista ja hevosten käsittelyä.

2.Työtoiminnan ja asumisharjoittelun opintolinja

Opintosuunnan tavoitteena on saada lisää valmiuksia itsensä hoitamiseen, kodista irtaantumiseen, mahdollisimman itsenäiseen asumiseen ja vapaa-ajanviettämiseen sekä työtoimintaan osallistumiseen.

3.Tietoyhteiskuntataitojen ja arjenhallinnan opintolinja

Opintosuunta on tarkoitettu henkilöille, joiden tavoitteena on hakeutua palvelu- tai tuettuun asumiseen. Opintosuunnan tavoitteena on tarjota mahdollisuus kehittää tietoyhteiskuntataitoja ja oman arjenhallintaa. Opiskelussa keskitytään arkielämässä tarvittavien taitojen harjoitteluun, perehdytään apuvälineiden käyttöön, pohditaan yksilöllisiä asumispalveluja, jatko-opiskelua sekä harrastus- ja osallistumismahdollisuuksia. Tietotekniikassa keskitytään käyttöjärjestelmien perusteiden opiskeluun, internetin hallintaan arkielämää helpottavana ja rikastuttavana välineenä, kommunikaatiomahdollisuuksien ja omatoimisuuden lisääntymiseen.

Hakuaika

Lehtimäen opisto ei kuulu yhteishaun piiriin, vaan lukuvuoden kestäville opintolinjoille osallistumismahdollisuudet kartoitetaan joko talvikaudella tapahtuvien koulutuskokeilujen aikana tai kesäaikana järjestettävillä viikon kestävillä valintakursseilla. Suosittelemme ensisijaisesti koulutuskokeilujen kautta hakeutumista.

Koulutuskokeiluun opistolle voit tulla pitkin vuotta 1 - 3 viikon jaksoksi, jonka aikana tutustutaan opiston tarjoamiin opiskelumahdollisuuksiin, osallistutaan oppitunneille, vapaa-ajantoimintoihin ja muuhun sisäoppilaitoselämään. Koulutuskokeilun ajankohdasta tulee sopia hyvissä ajoin ennen kokeilun alkua käytännön asioiden järjestämiseksi. Koulutuskokeiluun liittyvistä asioista vastaavat opiskelijahuoltaja (06) 5220 253 sekä talouspäällikkö, puh. (06) 5220 256.

SEDU; KURIKKA

<http://www.sedu.fi/loader.aspx?id=a97ffaf7-61e2-4496-8a74-db327a8da52d>

Kenelle koulutus on tarkoitettu

Pienryhmäopetus on tarkoitettu opiskelijalle, joka tarvitsee erityistä tukea opiskelussaan.

Jokainen opiskelija etenee tutkinnon tavoitteiden ja oman henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelmansa (hojks) mukaan. Erityisopetuksen ammatilliset tavoitteet ovat samat kuin vastaavassa muussa ammatillisessa koulutuksessa. Niitä voidaan kuitenkin opiskelijan edellytysten perusteella mukauttaa joko kokonaan tai joidenkin opintokokonaisuuksien osalta.

Opiskelu pienryhmässä

Koulutuksen sisältö

Alkavassa koulutuksessa pienryhmäopetus (erityisopetus) seuraavissa perustutkinnoissa:

Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto, laajuus 120 ov Kokin koulutusohjelma, erityisopetus

Opiskelun tavoitteena on omaksua ammatilliset valmiudet, jotka auttavat työllistymään alalle ja jatko-opintoihin. Koulutukseen sisältyy samat opintokokonaisuudet ja ammatilliset tavoitteet kuin vastaavassa ammatillisessa koulutuksessa.

Lisätietoa ammatillinen erityisopettaja / lehtori Tapio Vähätalo

Koulutus toteutetaan Kurikassa.

Pintakäsittelyalan perustutkinto, laajuus 120 ov

Rakennusten pintakäsittelyjen koulutusohjelma,

Opiskelu on käytännönläheistä työskentelyä työpajalla. Työympäristö on työpaikanomainen ja tavoitteena on harjaantua rakennusmaalarin perustaitoihin.

Lisätietoja opo Eila Samppala p. 040 868 0654, opettaja Yrjö Untamo p. 040 868 0642

Koulutus toteutetaan Seinäjoella Kaks´kättä työpajan tiloissa.

Puualan perustutkinto, laajuus 120 ov**Teollisuuspuusepän koulutusohjelma, erityisopetus**

Opiskelu kuuluu puualan perustöitä, harjoituksia ja tilaustöitä. tavoitteena on omaksua ammatilliset valmiudet, jotka auttavat työllistymään alalle ja jatko-opintoihin. koulutukseen sisältyy samat opintokokonaisuudet ja ammatilliset tavoitteet kuin vastaavassa ammatillisessa koulutuksessa.

Lisätietoa opo Arto Köykkä-Luopa p. 040 868 0795

Koulutus toteutetaan Kurikassa

Hakuaika

Koulutukseen haetaan kevään 2012 yhteishaussa.